

An Analysis of the Impact of the Covid 19 Virus Crisis on the Tourism Industry Based on the Sendai Agreementn

Dr. Ali Movahed^{1*}, Seyed Hamed Kermanian²

1. Associate Professor, Department of Geography and Tourism Planning, Faculty of geographic sciences, Kharazmi University, Iran
2. M.Sc. Student, Department of Geography and Tourism Planning, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Iran

Received: 2020/09/20 | Accepted: 2020/10/31 | Published: 2020/12/10

Abstract

Today, threats facing humanity are fundamentally different from those in previous years. The risks associated with these brand-new hazards cannot be kept under control and look to be far more serious and deadly than the risks posed by age-old or natural hazards. Some of them have become a global crisis and had a far-reaching impact on tourism. The coronavirus crisis (COVID 19) is one of the most effective global crises that has profoundly affected tourism and paralyzed many tourism activities. Getting back to normal and the time before this crisis seems to take a long time. The purpose of this article is to investigate and identify the impact of the COVID 19 virus on tourism industry, which has been done using a descriptive method and data collection. In this review, the issue has been explored within the framework of the Sendai Treaty. In this treaty, health is a key element of the Sendai framework for reducing the risk of crisis in the 2030-2015 perspective. This study shows that the humanitarian crisis of COVID 19 is the most serious and devastating global challenge after World War II. Prevention and treatment of this virus have not yet been developed. It is therefore very important that we continue to share, learn, and innovate so that we can improve monitoring, prevention, and treatment. The importance of responsible behavior and international cooperation to reduce the effects of the virus is a new approach in global decision-making. The tourism industry cannot achieve much success without this vision. On the other hand, gaining customer trust in tourism companies requires new skills and learning methods in the field of hospitality and responsibility at different levels as an international protocol.

Keywords: Corona, Covid 19, Human Hazards, Tourism Crisis, Tourism Industry, Sendai

Copyright © 2020 Tourism Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- 4.0 International License which permits Share, copy and redistribution of the material in any medium or format or adapt, remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

Movahed A, Kermanian H, An Analysis of the Impact of the Covid 19 Virus Crisis on the Tourism Industry Based on the Sendai Agreement Tour Res. 2020; 2 (1) :56-83

Corresponding Author: Dr. Ali Movahed, Associate Professor, Department of Geography and Tourism Planning, Faculty of geographic sciences, Kharazmi University, Iran. Email: movahed@khu.ac.ir

تحلیلی بر تأثیر بحران ویروس کووید ۱۹ بر صنعت گردشگری با تکیه بر معاهده Sendai

دکتر علی موحد*، سید حامد کرمانیان^۲

۱. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، ایران
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد گروه جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، ایران

دریافت: ۹۹/۰۶/۳۰ | پذیرش: ۹۹/۰۸/۱۰ | انتشار: ۱۳۹۹/۰۹/۲۰

چکیده

امروزه انسان با مخاطراتی روبه‌روست که از نظر ماهیتی با مخاطرات نسل‌های پیشین متفاوت است. به نظر می‌رسد این مخاطرات به‌مراتب عظیم‌تر و مهلک‌تر از تهدیدات ناشی از مخاطرات طبیعی است و نمی‌توان آنها را کنترل کرد. برخی مخاطرات به بحرانی جهانی تبدیل شده و تأثیر گسترده‌ای بر گردشگری داشته‌اند. بحران کرونا و ویروس (کووید ۱۹) یکی از مؤثرترین بحران‌های جهانی است که بر گردشگری تأثیر عمیق داشته و بسیاری از فعالیت‌های گردشگری را فلج کرده است؛ به‌طوری‌که به نظر می‌رسد بازگشت به قبل از این بحران به زمان بیشتری نیاز دارد. هدف از این مقاله، بررسی و شناخت تأثیر ویروس کووید ۱۹ بر صنعت گردشگری بوده که با استفاده از روش توصیفی و جمع‌آوری داده‌ها به‌صورت کتابخانه‌ای انجام شده است. در این تحقیق، در چارچوب معاهده Sendai، موضوع کنکاش شده است. در این معاهده، سلامت عنصر اصلی چارچوب Sendai برای کاهش خطر بحران در چشم‌انداز ۲۰۳۰-۲۰۱۵ است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، بحران انسانی کووید ۱۹ مهم‌ترین و ویرانگرترین چالش جهانی بعد از جنگ جهانی دوم است. هنوز راه پیشگیری و درمان این ویروس تولید نشده است؛ از این‌رو بسیار مهم است که ما همچنان باید به اشتراک‌گذاری، یادگیری و نوآوری بپردازیم تا بتوانیم نظارت، پیشگیری و درمان را بهبود بخشیم. اهمیت رفتارهای مسئولانه و همکاری‌های بین‌المللی برای کاهش تأثیرات ویروس می‌تواند راه جدیدی در تصمیم‌گیری‌های جهانی باشد. صنعت گردشگری نمی‌تواند بدون این دیدگاه موفقیتی چندانی به دست آورد. از سوی دیگر، جلب اعتماد مشتریان بنگاه‌های گردشگری نیازمند آموزش روش‌های جدید پذیرایی و مسئولیت‌پذیری در ابعاد و سطوح مختلف در یک پروتکل بین‌المللی است.

واژه‌های کلیدی: کرونا، کووید ۱۹، مخاطرات انسانی، بحران گردشگری، صنعت گردشگری، Sendai

کپی‌رایت © فصلنامه پژوهش گردشگری: دسترسی آزاد؛ کپی برداری، توزیع و نشر با ذکر منبع آزاد است.

موحد علی، کرمانیان سید حامد. تحلیلی بر تأثیر بحران ویروس کووید ۱۹ بر صنعت گردشگری با تکیه بر معاهده Sendai. ۱۳۹۹؛ ۲ (۱): ۸۳-۵۶

* نویسنده مسئول: دکتر علی موحد، دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، ایران

پست الکترونیک: movahed@khu.ac.ir

مقدمه

مشکلات فراوانی را به صورت مستقیم و غیرمستقیم برای انسان به وجود آورده است، می‌تواند در مطالعات جغرافیایی جایگاه برجسته‌ای را به خود اختصاص دهد (جان پرور، ۲۰۱۶).

رویدادی که ناگهان به وضعیتی نامطلوب تغییر می‌کند، به‌عنوان یک بحران شناخته می‌شود. در سال‌های اخیر، بسیاری از این بحران‌ها تأثیر گسترده‌ای بر مطالعات گردشگری داشته‌اند. با وجود افزایش مطالعه بحران‌های گردشگری، Ritchie, Mair و Walters (2016) دریافتند که تنها چهار مطالعه از ۶۴ مطالعه انجام شده از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۰ به‌طور خاص با بحران‌های بهداشتی مرتبط است. Ritchie, Jiang و Benckendor (2017) بیان کردند که بیشتر این مطالعات به‌جای بحران‌های مرتبط با سلامتی، بر بحران‌های اقتصادی و بر بحران کشورهای توسعه‌یافته متمرکز شده‌اند (Novelli et al., 2018, P. 18). این مطالعه به بررسی هر دو زمینه شیوع همه‌گیر بیماری کرونا و تأثیر آن بر گردشگری جهان در چارچوب معاهده Sendai پرداخته است.

تعاریف و مفاهیم

در لغت‌شناسی وقتی از خطر بحث می‌شود، منظور شرایط نامطلوبی است که حیات در آن وضعیت، دچار اختلال می‌شود و ادامه زندگی منوط به برطرف کردن یا کاهش آثار آن خطر است. چارچوب اقدام هیوگو «مخاطره» را این‌گونه تعریف می‌کند: یک رویداد و پدیده فیزیکی و یا اقدام انسانی که می‌تواند بالقوه خسارت بار باشد و باعث مرگ یا جراحت، خسارت به دارایی‌ها، اختلال اجتماعی و اقتصادی و یا تخریب محیط‌زیست گردد. مخاطرات می‌تواند شرایط نهفته و ناپیدایی داشته باشد که موجب تهدید در آینده گردد و خاستگاه‌های متفاوتی داشته باشد مانند طبیعی (زمین‌شناختی، آب و

جهان با سرعتی شتابان در حال تغییر و تحول است و در این گذر شاهد شکل‌گیری عرصه‌ها و بحث‌های جدیدی پیرامون جهانی‌شدن، فضای سایبری، مسائل زیست‌محیطی و غیره است. این تحولات گسترده در هزاره سوم، صحنه‌هایی بسیار مخاطره‌انگیز برای انسان به صورت خواسته و ناخواسته به وجود آمده است. فضای کنونی جهانی به‌گونه‌ای است که انسان‌ها را به‌صورتی فزاینده درگیر مخاطرات متعدد فردی، محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی کرده است. همچنین بر شدت آسیب‌پذیری آنها افزوده و زندگی را دچار فراز و فرودهای فراوانی کرده است. امروزه انسان با مخاطراتی روبه‌روست که از نظر ماهیتی با مخاطرات نسل‌های پیشین متفاوت است. به‌مراتب عظیم‌تر و مهلک‌تر از تهدیدات ناشی از مخاطرات طبیعی است و نمی‌توان آنها را کنترل کرد. این امر سبب شده است مخاطرات طبیعی مانند زلزله، سیل، آتشفشان و حتی احتمال برخورد خرده‌سیاره‌ها با زمین در سایه آن قرار گیرد و در مقایسه با آنها کم‌اهمیت‌تر جلوه کند؛ زیرا پیشرفت علم قدرت گسترده‌ای در جهت نقش‌آفرینی و بازیگری و ایجاد تغییرات محسوس در سطح کره زمین در هزاره جدید به انسان داده و سبب شده است این عوامل در کنار یکدیگر بتوانند مخاطرات انسانی قرن حاضر یعنی قرن ۲۱ را متفاوت‌تر و برجسته‌تر از قرن‌های گذشته کنند. همچنین سبب شده است امنیت و آرامش انسان‌ها را به صورت‌های مختلف تحت شعاع قرار بدهند و در برخی مواقع از بین ببرند. افزایش این مخاطرات در زندگی انسان‌های قرن حاضر شناخت و مطالعه آنها را ضرورت بخشیده است. اهمیت شناخت این مخاطرات در ایجاد امنیت، ارتقای آرامش، برنامه‌ریزی‌ها، آینده‌نگری‌ها، استفاده بهتر از منابع، حفظ تعادل اکولوژیک، حفظ محیط‌زیست، رفاه بیشتر انسان‌ها و از همه مهم‌تر کاهش چالش‌ها و ناامنی‌هاست. با توجه به اینکه مخاطرات انسانی در سال‌های اخیر افزایش قابل‌توجهی یافته و مسائل و

تغییرات به چنان سطح بالایی رسیده‌اند که تأثیرات جسمی، شیمیایی یا بیولوژیکی آنها گاه به تأثیرات خطرات طبیعی و حتی به پدیده‌های طبیعی ایجادکننده فاجعه شبیه می‌شود. برخی نویسندگان تلاش کردند تا درباره تأثیر فعالیت‌های انسان بر پدیده‌های طبیعی که سبب بروز بلایای طبیعی شده‌اند تحقیق کنند (Jovanovic, 1988). از طرف دیگر، برخی از پدیده‌های طبیعی، اگرچه لزوماً به اندازه کافی قدرتمند نیستند که بتوانند بلایای طبیعی ایجاد کنند می‌توانند شخصیت‌های خطرناکی را به فعالیت‌های دست‌ساز انسانی بدهند یا شخصیتی فاجعه‌آمیز از سوی خطرات ناشی از ساخت انسان پیدا کنند؛ به عبارت دیگر خطرات انسان‌ساخت می‌تواند خطرات طبیعی را تحریک کند و خطرات طبیعی نیز می‌تواند سبب ایجاد یا تأثیر بر شدت خطرات انسانی شود؛ برای مثال فعالیت‌های عادی انسانی می‌تواند بر اکوسیستم‌ها، تحت شرایط تغییر شدید آب‌وهوا (خشک‌سالی) فشار وارد کند و روند طبیعی آب‌وهوا نیز می‌تواند پس از خطرات شدید انسانی فاجعه‌بار شود؛ به همین دلیل خطرات طبیعی و خطرات انسان‌ساخت نیازمند مطالعات جداگانه نیستند. تاکنون این خطرات عمدتاً به صورت انتخابی و جداگانه تجزیه و تحلیل شدند (Jovanovic, 1988, P. 12).

فعالیت‌های علمی برای مطالعه و برقراری روابط خطرات انسان‌ساخت و بلایای طبیعی پراکنده است و هنوز هم به مفاهیم و روش‌های جدید نیاز دارد. این جنبه‌ها به عنوان انتشار علائم خطر از یک بخش به بخش دیگر از محیط/ آب‌وهوا/ زمین به هم پیوسته است، اما کمبود موارد تحقیقاتی با گرایش منظم به روابط انسان و طبیعت در زمینه خطرات و بلایا، روش‌شناسی و مدل‌سازی در این زمینه را دشوار می‌کند (Jovanovic, 1988, P. 9). طی یک دهه گذشته، فراوانی و شدت خطرات طبیعی که به بلایا تبدیل می‌شوند، به طور قابل توجهی افزایش یافته است. میلیون‌ها نفر در سراسر جهان هر سال مبتلا می‌شوند. آنها در معرض انواع خطرات طبیعی و انسان‌ساخت قرار دارند و در برابر تأثیرات منفی آن آسیب‌پذیر هستند. نتیجه این امر از بین رفتن جان و

هواشناختی و زیست‌شناختی) یا ناشی از فرآیندهای انسانی (تخریب محیط‌زیست و مخاطرات مرتبط با فناوری) (هیوگو، ۲۰۰۶، ص. ۱).

خطر از لحاظ پدیده‌های طبیعی و در مواردی دیگر به لحاظ مشکلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بروز می‌یابد که در عصر کنونی این مخاطرات مشکل‌آفرین‌ترند؛ از این رو مخاطرات به دو دسته طبیعی (زلزله، سیل، آتشفشان و...) و انسانی تقسیم می‌شوند. از جمله مخاطرات انسانی می‌توان به گرسنگی طولانی، قحطی، اعتیاد به مواد مخدر و الکل و سیگار، بیماری‌های مسری، جنگ و نسل‌کشی، پناهندگی‌های اجباری، حملات تروریستی، تورم‌های شدید برای جمعیت کم‌درآمد، حوادث غیرمترقبه و ... اشاره کرد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۹۶، ص. ۹۸). مخاطرات اعم از انسانی یا طبیعی ممکن است در یک فرآیند زمانی منظم (پی‌درپی) یا نامنظم روی دهد. مقابله با مخاطرات منظم آسان است، اما چگونه می‌توان با مخاطرات نامنظم مقابله کرد و آنها را کنترل کرد یا از بین برد. مخاطرات انسانی ممکن است در سطح محلی مشاهده شوند یا دامنه محدودی داشته باشند اما بعضی مخاطرات ممکن است فراتر از مقیاس محلی، یعنی در مقیاس ملی یا منطقه‌ای تأثیرگذار باشند. با افزایش دامنه فضایی مخاطره، بحران آن نیز بیشتر می‌شود (مطیعی لنگرودی، ۱۳۹۶، ص. ۹۷). خطرناک‌بودن جهان برای انسان، در واقع به حضور اولیه وی در این گیتی برمی‌گردد، اما این خطرات در گذشته ابعاد ساده‌ای داشت؛ برای مثال در هیچ زمانی باران اسیدی و آلودگی آب‌وهوا مطرح نبود و اگر تخریبی هم صورت می‌گرفت، جبران می‌شد، اما امروزه با پیشرفت انسان‌ها و وقوع انقلاب صنعتی روز به روز این خطر بیشتر احساس می‌شود. در واقع این امر در بعد مستقیم و غیرمستقیم برای جهان خطراتی را به ارمغان آورده است (حیدری‌فرو، ۱۳۹۱، ص. ۱۵۸).

مخاطرات طبیعی به اندازه قدمت طبیعت شناخته شده‌اند اما خطرات ناشی از بشر جزو منشأهای اخیر هستند. با شروع دوران صنعتی، فعالیت‌های انسان شروع به ایجاد تغییرات چشمگیر در محیط طبیعی کرد. در حال حاضر این

معیشت، تخریب زیرساخت‌ها و محیط‌زیست و همچنین کاهش فعالیت اقتصادی و توسعه ضررهای اساسی اقتصادی است. (www. ec.europa.eu/echo,2019)

با وجود پیشرفت‌های به دست آمده در دهه‌های اخیر در زمینه دانش و فناوری، نه تنها از تعداد و تأثیرات حوادث طبیعی کاسته نشده است، بلکه روند حکایت از سیر افزایشی و پیچیده‌تر شدن تأثیرات حوادث دارد. در این رهگذر، اقدامات کشورها به تنهایی دستاورد قابل توجهی به همراه نداشته است و به دلایل مختلف از جمله لزوم کاهش آسیب‌پذیری‌ها، افزایش تعداد و پیچیده شدن حوادث، انسان دوستانه بودن موضوع، فرامرز بودن علل و تأثیرات حوادث طبیعی و غیرطبیعی مانند سونامی و پدیده گردوغبار، بیماری‌های همه‌گیر و... به اشتراک گذاشتن دانش و تجارب و پرهیز از سعی و خطا به دلیل تبعات و هزینه‌های سنگین انسانی و مالی، همکاری میان کشورها و سازمان‌های بین‌المللی اجتناب‌ناپذیر شده است (قلی‌پور، ۱۳۹۵، ص. ۵۱). ضروری است همکاری‌های بین‌المللی، به‌عنوان کلیدی برای مواجهه با موضوعات مشترک جهانی، با توسل به ابزارهای بین‌المللی مناسب تحقق یابند. در متن معاهدات زیست‌محیطی، این همکاری‌ها از اشکال گوناگونی برخوردار بودند و تعبیر گسترده‌ای از آنها قابل برداشت است. Hohmann از تعهد به همکاری در استفاده و حفاظت از منابع مشترک نام می‌برد. این وظایف معمولاً به شکل‌گیری ترتیبات منطقه‌ای و جهانی، مانند کمیسیون‌ها و دبیرخانه‌ها منجر می‌شود که عهده‌دار جمع‌آوری، پردازش اطلاعات و وظایف نظارتی‌اند (Hohmann, 1994, P. 311-312).

همکاری‌ها و تعاملات بین‌الملل از وقوع حوادث، موجب هم‌افزایی و همسویی سیاست‌ها و راهبردهای جامعه جهانی و ایران و کاهش تأثیرات سوانح طبیعی شده است. بر این اساس، تلاش مجامع بین‌المللی، فعالان عرصه دیپلماسی، مهندسان مدیریت بلایای طبیعی، متخصصان تغییر اقلیم و... برای کاهش رنج انسان‌ها از پیامدها و آثار زیان‌بار بلایای طبیعی، ترتیباتی در نظر گرفتند تا با

برگزاری نشست‌های جهانی و اجلاس‌های تخصصی به‌منظور تهیه و تدوین دستورالعمل‌هایی مانند کنوانسیون‌ها، راهکارهای اجرایی‌شدن آنها در برنامه ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها را در زمینه مدیریت بحران، سمت و سویی نو بخشند و مدیریت را از آمادگی مقابله و بازسازی به سمت «پیشگیری» تغییر دهند (قلی‌پور، ۱۳۹۵، ص. ۵۱).

پیشگیری مجموعه اقداماتی است که با هدف جلوگیری از وقوع حوادث یا کاهش آثار زیان‌بار آن، سطح خطرپذیری جامعه را ارزیابی می‌کند و با مطالعات و اقدامات لازم سطح آن را تا حد قابل‌قبولی کاهش می‌دهد. اصل پیشگیری در تعدادی از معاهدات با هدف جلوگیری از آسیب‌های زیست‌محیطی ریشه دارد. از آن جمله می‌توان به مواردی مانند کنوانسیون ۱۹۷۹ ژنو در آلودگی دوربرد مرزی هوا و پروتکل‌های مربوط، کنوانسیون ۱۹۸۹ بازل درباره حمل زباله‌های خطرناک در مرزها، کنوانسیون تغییر آب‌وهوای سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۲، پروتکل کیوتو مربوط به ۱۹۹۷، کنوانسیون مبارزه با بیابان‌زایی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ و کنوانسیون استکهلم در سال ۲۰۰۱ در آلاینده‌های آلی پایدار اشاره کرد. این ابزارها نقشی اساسی در جلوگیری از بلایای طبیعی و انسان ساخته‌شده دارند. اصل پیشگیری پایه و اساس کاهش ریسک حوادث است (Harper, 2009, P. 98).

در فرهنگ اصطلاحات کاهش خطر بلایا، تاب‌آوری این‌گونه تعریف شده است: «توانایی یک سیستم، جوامع محلی یا جامعه در معرض مخاطرات برای مقاومت و جذب و رفع آثار یک مخاطره و بازسازی پس از وقوع آن طی زمان قابل‌قبول و به شکل کارآمد از طرق گوناگون از جمله حفظ و احیای ساختارها و کارکردهای اساسی و ضروری» (UNISDR, 2009).

تاب‌آوری یا Resilience ظرفیت بازگشتن از دشواری پایدار و ادامه‌دار و توانایی در ترمیم خویشتن است. تاب‌آوری یعنی فرد بتواند قوام و سلامت روان‌شناسی خود را در مواجهه با سختی‌ها حفظ کند. همچنین به معنای

چارچوب سندای^۱ برای تکمیل سایر موافقت‌نامه‌ها و فرایندهای بین‌المللی ایجاد شده است: اهداف توسعه پایدار، توافق‌نامه اقلیمی پاریس، تعهدات اجلاس بشردوستانه جهانی برای اقدام و دستور کار جدید شهری. آنها با هم به چالش‌های جهانی فقر، آب‌وهوا و تخریب محیط‌زیست، رونق و صلح و... می‌پردازند (قلانده، ۱۳۹۵).

تجربه نشان داده است که اقدام مسئولانه در بروز بلایا تنها داشتن اطلاعات کافی نیست، بلکه علاوه بر آن باید درک درستی از آنچه راهبردی برای اقدام مناسب است وجود داشته باشد. تلاش‌های اولیه برای ایجاد یک برنامه بین‌المللی مدیریت سوانح بلایای طبیعی در سازمان ملل متحد به دهه هشتاد میلادی برمی‌گردد که به نام‌گذاری هفته دوم اکتبر به‌عنوان هفته بین‌المللی کاهش ریسک سوانح طبیعی در سال ۱۹۸۹ منجر شد. دهه ۹۰ میلادی به‌عنوان دهه بین‌المللی کاهش سوانح بلایای طبیعی اعلام و به‌دنبال آن اولین اجلاس جهانی کاهش سوانح بلایای طبیعی در یوکوهاما ژاپن در مه ۱۹۹۴ برگزار شد. این اجلاس به تعیین راهبردی بین‌المللی برای کاهش ریسک و داشتن جهانی امن‌تر به نام راهبرد یوکوهاما انجامید. به نظر می‌رسد یکی از راه‌های پاسخ به نگرانی افزایش خطرات بلایای طبیعی، اجرای دقیق راهکارهای اجرایی و پیشنهاد شده چارچوب Sendai (۲۰۱۵-۲۰۳۰) است که مهم‌ترین راهبرد کاهش خطرپذیری بلایای طبیعی سازمان ملل برای ۱۵ سال آتی محسوب می‌شود. چارچوب Sendai که بررسی‌های اولیه و کارشناسانه آن در کشورهای مختلف و در فاصله سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵ صورت گرفته است از سوی سازمان ملل متحد حمایت شده است. به بیانی دیگر، چارچوب Sendai ابزاری است که جایگزین راهبرد هیوگو (۲۰۰۵-۲۰۱۵) با عنوان «برگشت‌پذیر کردن جوامع و ملت‌ها» در برابر خسارات بلایا و حوادث شده است.

توانایی مقابله با شرایط دشوار و پاسخ انعطاف‌پذیر به فشارهای زندگی است. امروزه تحلیل و افزایش تاب‌آوری در برابر سوانح طبیعی به حوزه‌ای مهم و گسترده تبدیل شده است؛ به‌طوری‌که در حال حاضر از حرکت هم‌زمان و متقابل توسعه پایدار و مدیریت سوانح به‌سوی افزایش تاب‌آوری بحث می‌شود. بر این اساس تحلیل و افزایش تاب‌آوری، سیاست مهار انسانی و محیطی در برابر سوانح طبیعی در مسیر نیل به آرمان توسعه پایدار است که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. برخی متخصصان معتقدند، بلایای طبیعی در نتیجه آسیب‌پذیری‌های اجتماعی به فاجعه تبدیل می‌شوند؛ در این صورت می‌توان با در پیش گرفتن سیاست‌ها، تدابیر، اقدامات و مشارکت فعال ذی‌نفعان محلی با آنها مقابله کرد. کاهش خطرپذیری بلایا نوعی سرمایه‌گذاری بدون پشیمانی است که از جان و مال و معیشت جوامع محافظت می‌کند (مظلوم، رجبی و اقبالی، ۱۳۹۸).

در سال‌های اخیر با توجه به اهمیت موضوع حوادث طبیعی و تهدیدی که می‌تواند برای جان انسان‌ها و توسعه داشته باشد، ابتکاراتی از سوی مجامع بین‌المللی به‌منظور ایجاد یک اجماع جهانی برای مواجهه با آن اندیشیده شده است که تدوین راهبردهای ۱۰ و ۱۵ ساله، نام‌گذاری روز جهانی کاهش بلایا، ایجاد نهضت‌های جهانی با موضوعات مختلف (مانند ایمنی مدارس، ایمنی بیمارستان‌ها، شهرهای ایمن)، اجلاس‌های جهانی و منطقه‌ای مدیریت حوادث طبیعی (اجلاس جهانی یوکوهاما ۱۹۹۴، اجلاس جهانی کوبه ۲۰۰۵، اجلاس جهانی Sendai ۲۰۱۵، مجمع جهانی کاهش بلایای طبیعی هر دو سال در ژنو، اجلاس‌های منطقه‌ای در سطح وزرای بلایا و شرایط اضطراری) از آن جمله هستند (Harper, 2009, P. 112). از مهم‌ترین اقدامات جامعه بین‌الملل می‌توان به ارائه سه راهبرد بین‌المللی یعنی چارچوب یوکوهاما (۱۹۹۴)، چارچوب کاری هیوگو (کوبه، ۲۰۰۵) و چارچوب سندای (2015) برای کاهش ریسک حوادث اشاره کرد.

^۱ Sendai

چارچوب سند Sendai

چارچوب Sendai برای کاهش ریسک بلایا (۲۰۱۵-۲۰۳۰) در سومین اجلاس جهانی سازمان ملل متحد در Sendai ژاپن در ۱۸ مارس ۲۰۱۵ به تصویب رسید. تدوین این چارچوب پس از مشاوره با ذی‌نفعان در مارس ۲۰۱۲ آغاز و با مذاکرات میان دولت‌های مختلف از جولای ۲۰۱۴ تا مارس ۲۰۱۵ که بنا به درخواست مجمع عمومی سازمان ملل متحد و توسط دفتر این سازمان هماهنگ شده، ادامه یافت. چارچوب Sendai به‌عنوان جایگزینی برای چارچوب هیوگو برای اقدام ۲۰۰۵ - ۲۰۰۱ (HFA^۱) به‌منظور تاب‌آوری ملل و جوامع در مقابل بلایاست. HFA به‌منظور ایجاد انگیزه بیشتر به کار در سطح جهانی و تحت چارچوب بین‌المللی اقدام برای دهه بین‌المللی کاهش بلایای طبیعی ۱۹۸۹ و راهبرد یوکوهاما برای جهانی امن‌تر، دستورالعمل‌های پیشگیری، آمادگی و کاهش بلایای طبیعی و طرح عملیاتی آن در سال ۱۹۹۴ و راهبرد بین‌المللی کاهش بلایا در سال ۱۹۹۹ تدوین شد. چارچوب Sendai بر پایه عناصری تدوین شده که تداوم کار به‌کمک ایالات و سایر ذی‌نفعان تحت چارچوب اقدام هیوگو را تضمین کرده است و در عین حال شماری از نوآوری‌ها را که در حین مشاوره‌ها و مذاکرات مطرح می‌شوند، معرفی می‌کند. بسیاری از مفسران، به‌دلیل تأکیدی که در چارچوب مذکور بر مدیریت ریسک بلایا - در برابر مدیریت بلایا- تعریف هفت هدف جهانی، کاهش ریسک بلایا به‌عنوان پیامدی قابل‌انتظار، تعیین هدف در راستای پیشگیری از ریسک‌های جدید، کاهش ریسک‌های موجود و تقویت تاب‌آوری و همچنین مجموعه‌ای از اصول راهنما، شامل مسئولیت اولیه ایالت‌ها در پیشگیری و کاهش ریسک بلایا و تمام مؤسسات درگیر در سطح جامعه و دولت شده است، تغییرات مهمی را در این زمینه شناسایی کرده‌اند. علاوه بر این، دامنه کاهش

ریسک بلایا به‌طور قابل توجهی بر تمامی مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت و مخاطرات و ریسک‌های محیطی، فناورانه و زیست‌محیطی متمرکز شده است (UNISDR, 2015).

چارچوب Sendai موارد زیر را در نظر می‌گیرد: نیاز برای بهبود فهم ریسک بلایا در همه ابعاد آن، ویژگی‌های مخاطره و آسیب‌پذیری^۲، تقویت کنترل ریسک بلایا شامل برنامه‌های ملی، کارکرد مدیریت ریسک بلایا، آمادگی برای بازسازی بهتر، شناخت ذی‌نفعان و نقش آنها، تغییر مکان سرمایه‌گذاری حساس به ریسک به‌منظور جلوگیری از وقوع ریسک‌های جدید، تاب‌آوری زیرساخت‌های بهداشتی و میراث فرهنگی، تقویت همکاری‌های بین‌المللی و مشارکت جهانی و سیاست‌ها و برنامه‌های مطلع‌کننده ریسک شامل حمایت‌های مالی و وام‌ها از سوی مؤسسات مالی بین‌المللی. اتخاذ چارچوب Sendai از سوی کشورهای عضو سازمان ملل متحد شامل توافق‌نامه‌ای درباره هفت هدف جهانی برای ارزیابی پیشرفت جهانی در کاهش خطر فاجعه است.

هفت هدف جهانی چارچوب سندای برای رسیدن به سال ۲۰۳۰ عبارت است از:

۱. کاهش فراوان بلایا

- مرگومیر در برابر بلایای طبیعی؛
- تعداد افراد مبتلا؛
- ضرر مستقیم اقتصادی در برابر بلایای طبیعی درباره تولید ناخالص داخلی؛
- صدمات ناشی از زیرساخت‌های حساس و اختلال در خدمات اساسی، از جمله تأسیسات بهداشتی.

۲. افزایش فراوان بلایا

- تعداد کشورهایی که دارای راهبردهای کاهش خطر فاجعه ملی و محلی در سال ۲۰۲۰ هستند.

^۲ آسیب‌پذیری (Vulnerability): شرایط تعریف‌شده توسط عوامل و فرایندهای کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی که حساسیت و شکنندگی یک جامعه را در برابر خطرهای افزایش می‌دهد.

۱. Hyogo Framework for Action (HFA): چارچوب کاری هیوگو

است؛ درحالی که چارچوب Sendai شامل بسیاری از موارد مربوط به بهداشت است.

چارچوب Sendai برای کاهش ریسک در برابر بلایای طبیعی ۲۰۱۵-۲۰۳۰ ارتباط محکم سلامت و بلایای طبیعی را به رسمیت می‌شناسد و مفهوم تاب‌آوری سلامت را در کل ترویج می‌کند. چندین مورد از هفت هدف جهانی بیان‌شده در چارچوب سندای با سلامت درباره کاهش مرگومیر در برابر بلایای طبیعی، تعداد مبتلایان، آسیب‌دیدگی در برابر زیرساخت‌های بحرانی و اختلال در خدمات اساسی مانند تسهیلات بهداشتی، ارتباط مستقیمی دارد. چارچوب Sendai همچنین هماهنگی نزدیکی با سایر توافقنامه‌های برجسته سازمان ملل متحد درباره سلامت مانند اهداف توسعه پایدار دارد. با این حال، اندازه‌گیری شاخص‌های مرتبط با سلامت چالش‌برانگیز است؛ برای مثال، در پیوند مرگومیر با بلایا به دلیل برخورد متقابل میان قرارگرفتن در معرض خطر، آسیب‌پذیری و مخاطرات مشکلاتی به وجود می‌آید. همچنین نبود طبقه‌بندی جهانی بلایای طبیعی بدان معنی است که ضبط داده‌های بهداشتی در بلایا به صورت استاندارد نیست. تدوین دستورالعمل‌ها برای فعال کردن داده‌ها درباره شاخص‌ها برای جمع‌آوری و گزارش برای پشتیبانی از اهداف Sendai، به تفکر، زمان و مشورت با طیف متنوعی از ذی‌نفعان نیاز دارد. همکاری و مشارکت قوی برای دستیابی به موفقیت بسیار حیاتی است. هدف از چارچوب Sendai این است که با اجرای اقدامات یکپارچه و فراگیر اقتصادی، ساختاری، حقوقی، اجتماعی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی، زیست‌محیطی، فناوری، سیاسی و نهادی، موجب جلوگیری و کاهش قرارگرفتن در معرض خطر و آسیب‌پذیری در برابر حوادث و افزایش آمادگی برای پاسخ و بازیابی و در نتیجه تقویت مقاومت می‌شود.

ویژگی‌های اصلی سند Sendai عبارت است از:

۱. تغییر تمرکز از مدیریت حوادث به مدیریت خطرات. این امر مستلزم درک بهتر ریسک در همه ابعاد آسیب‌پذیری، در معرض قرار گرفتن و مخاطرات است.

- همکاری بین‌المللی با کشورهای در حال توسعه برای تکمیل اقدامات ملی خود برای اجرای این چارچوب.
- در دسترس بودن و دسترسی به سیستم‌های هشداردهنده اولیه چندمخاطره‌ای و اطلاعات و ارزیابی‌های مربوط به بروز فاجعه برای مردم.

چهار اولویت عمل برای چارچوب Sendai عبارت است از:

۱. درک خطر بلایای طبیعی؛

۲. تقویت دولت و حکومت در برابر بلایای طبیعی برای مدیریت خطر در برابر بلایای طبیعی؛

۳. سرمایه‌گذاری در کاهش خطر بلایا به منظور انعطاف‌پذیری؛

۴. افزایش آمادگی در برابر بلایا برای واکنش مؤثر و «بهبترساختن» در بازیابی، توان‌بخشی و بازسازی.

چارچوب Sendai برای تقویت تغییر سیاست و عمل دولت‌ها و ذی‌نفعان از مدیریت حوادث و سایر وقایع تا مدیریت خطر در برابر بلایای طبیعی است. موفقیت چارچوب از طریق اقدام در همه سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی ارزیابی خواهد شد. چارچوب Sendai به جای اینکه تنها به پاسخگویی به شرایط اضطراری توجه کند، می‌پذیرد که با کاهش و مدیریت شرایط خطر، قرارگرفتن در معرض و آسیب‌پذیری - ضمن ایجاد ظرفیت جوامع و کشورها برای پیشگیری، آمادگی، پاسخ و بهبود - ضرر و زیان و تأثیرات ناشی از آن فاجعه می‌تواند به طور مؤثر کاهش یابد.

چارچوب Sendai تشخیص می‌دهد که رویکردی جامع برای مدیریت خطرات مرتبط با خطرات طبیعی و ناشی از انسان - از جمله پیشگیری، آمادگی، پاسخ و بهبود - لازم است. این امر به اجرای یک رویکرد همه‌جانبه برای مدیریت خطر در برابر سوانح اشاره دارد که شامل مقابله با خطرات بیولوژیکی مانند بیماری‌های همه‌گیر جهانی است؛ بنابراین سلامتی موضوعی اساسی است. چارچوب اقدام Hyogo شامل منابع صریح و کمی نسبت به سلامتی

کروناویروس (کووید ۱۹) اولین بار در ۳۱ دسامبر ۲۰۱۹ در شهر ووهان چین پدیدار شد (Lal et al., 2020, P. 2). کووید ۱۹ به‌عنوان هفتمین عضو خانواده‌ی زیرمجموعه‌ی Orthocoronavirinae تحت خانواده‌ی Coronaviridae طبقه‌بندی می‌شود. بیشتر اعضای این خانواده، ویروس‌های جانوری هستند که از طریق تماس با حیوانات آلوده به انسان منتقل می‌شوند (Dawood, 2020, P. 1).

سازمان بهداشت جهانی (WHO) این بیماری را یک «تهدید سلامتی در سراسر جهان» اعلام کرد (۲۰۱۹- nCov) که براساس شباهت نزدیک آن با SARS-CoV-2 به SARS-CoV تغییر نام پیدا کرد و بیماری ناشی از آن کروناویروس ۲۰۱۹ (COVID-19) نامیده و به یک همه‌گیری تبدیل شد که در سراسر جهان تکامل یافت و با انتقال قدرتمند در جامعه‌ی انسانی به ۲۰۵ کشور و سرزمین یعنی تقریباً سراسر کره‌ی زمین گسترش یافت (Pooladanda, Thatikonda and Godugu, 2020, P. 6). تهدیدات بیماری‌های همه‌گیر و وحشتی که ممکن است با آنها همراه باشد، خطرات مختلف اقتصادی و اجتماعی را به همراه دارد. ترس از ابتلا به عفونت منجر به رعایت فاصله‌ی اجتماعی و تعطیلی مدارس، شرکت‌ها، مؤسسات تجاری، حمل‌ونقل و خدمات عمومی و به‌ویژه فعالیت‌های گردشگری شده است. همه‌ی اینها فعالیت اقتصادی و سایر فعالیت‌های باارزش اجتماعی را مختل کرده است؛ تا آنجا که نگرانی از شیوع مجدد می‌تواند به کاهش تجارت منجر شود (Bloom and Cadarette, 2019, P. 5). اکنون باید دید پیامدهای این تغییرات سریع برای روابط کشورها و ملت‌ها چیست؟ آیا مردم با بدگمانی و تردید به کشورهای دارای بیشترین آمار کرونا مثل آمریکا، برزیل، چین، ایتالیا، اسپانیا، هند، ایران و دیگر کشورها، نگاه خواهند کرد؟ این موضوع تا چه اندازه بر صنعت گردشگری تأثیر دارد؟ بدون شک تأثیرات اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی این بیماری بسیار زیاد است. این مطالعه درباره‌ی گردشگری به‌عنوان یک بخش به‌ویژه آسیب‌پذیر از اقتصاد که متأسفانه برای مدت طولانی تأثیرگذار است متمرکز خواهد شد. در حال حاضر، تأثیرات کووید ۱۹ در زندگی روزمره

۲. دامنه‌ی وسیع‌تر، شامل خطر بروز بلایای در مقیاس کوچک و بزرگ، مکرر و غیرمتعارف، ناگهانی و کم‌تحرک، ناشی از خطرات طبیعی یا ساخته‌شده توسط انسان و همچنین خطرات زیست‌محیطی، فناورانه و بیولوژیکی مرتبط با آن. در حال حاضر علاوه بر خطرات طبیعی، خطرات بیولوژیکی مانند بیماری‌های اپیدمی و بیماری‌های همگانی جهانی به‌عنوان منطقه‌ی اصلی تمرکز برای مدیریت خطر در برابر بلایای طبیعی مدنظر قرار می‌گیرد.

۳. رویکرد مردم‌محور، همه‌ی خطرات و رویکردهای چندبخشی بر کاهش خطر بلایای طبیعی. این هدف برای هدایت مدیریت چندمخاطره از خطر در برابر سوانح در توسعه در تمام سطوح و همچنین در همه‌ی بخش‌ها با مشارکت همه‌ی جامعه است.

۴. مسئولیت اصلی دولت‌ها در جلوگیری و کاهش خطر بروز حوادث، از جمله همکاری با مسئولیت مشترک بین مقامات مرکزی و محلی، بخش‌ها و ذی‌نفعان.

تأثیرات ناشی از بحران کرونا ویروس

بلایای ناشی از شیوع بیماری همه‌گیر به‌دلیل دو ویژگی خاص از دیگر بلایا متفاوت هستند: اختلال در درازمدت و افزایش سرعت انتشار آنها. کنترل‌نشدن چنین بلایایی سبب ایجاد اختلال شدید در زنجیره‌های تأمین و جوامع می‌شود و از این راه ضررهای جبران‌ناپذیری به وجود می‌آید. بیماری کرونا از نوع کووید ۱۹ (Coronavirus, COVID-19) یکی از این فجایع است که سبب ایجاد اختلالات شدید در سراسر جهان و در بسیاری از زنجیره‌های تأمین، به‌ویژه در زنجیره‌ی تأمین مراقبت‌های بهداشتی شده است. ویروس کرونا در سال ۲۰۲۰ به‌عنوان یک ویروس جدید با نام SARS-CoV-2 از طریق انتقال گسترده‌ی انسانی به جهان حمله کرد. این ویروس مشابه با آنفولانزای اسپانیایی در سال ۱۹۱۸، آبله مکزیکی در سال ۱۹۶۷، ایدز در اوایل ۱۹۸۰، سارس در ۲۰۰۲/۲۰۰۳، آنفولانزای مرغی در ۲۰۰۵، آنفولانزای خوکی در ۲۰۰۹/۲۰۱۰ و ابولا در سال ۲۰۱۴ بود. بیماری

اقتصادی قابل توجهی در بسیاری از کشورها از جمله مقاصد اصلی گردشگری اروپای جنوبی (به عنوان مثال اسپانیا، ایتالیا، پرتغال، و یونان) شده است. این مقاصد گردشگری با سناریویی روبه‌رو بودند که با نرخ بیکاری بسیار بالا، ناامنی شغلی، از دست دادن درآمد، از دست دادن ثروت، احساس عدم اطمینان و بدبینی به آینده و کاهش آموزش و خدمات درمانی روبه‌رو شده است (Garau-Vadell, Gutierrez-Taño and Diaz-Armas, 2018) رویدادهای کلان اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و طبیعی مانند حمله تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به آمریکا، زمین‌لرزه اقیانوس هند و سونامی در سال ۲۰۰۴، بحران مالی ۲۰۰۸ و... تأثیر بسزایی بر صنعت گردشگری، به ویژه در غرب آسیا و شمال آفریقا ایجاد کردند. چنین وقایعی معمولاً با پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بسیار قابل مشاهده هستند.

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۰۳) پنج منبع بحران را شناسایی کرده است: حوادث طبیعی، حوادث فناوری، همه‌گیری، تروریسم و ایمنی مواد غذایی (Li and Song, 2013). سیاست‌گذاری در گردشگری شامل ریسک است؛ بنابراین ارزیابی تأثیر چنین رویدادهایی بر فعالیت‌های گردشگری برای سیاست‌گذاران ضروری است تا بتوانند از ترس‌های غیرضروری، اتلاف منابع کمیاب یا از بین رفتن سایر فاکتورهای مهم که ممکن است بر تصمیم‌گیری‌های آنها تأثیر بگذارد، جلوگیری کنند (Hardaker, Fleming and Lien, 2009). ارزیابی دقیق تأثیر رویدادهای یک‌طرفه بر تقاضای گردشگری می‌تواند به تدوین استراتژی‌های مدیریتی مؤثر و کارآمد در دو سطح مؤسسات و صنعت گردشگری منجر شود (Li and Song, 2013).

بسیاری از مطالعات تأثیر بحران‌ها بر تقاضای گردشگری را تجزیه و تحلیل کرده‌اند. یافته‌های (Kuo et al., 2008) بیانگر این است که تقاضای گردشگری در کشورهای آسیایی بیش از آنفولانزای مرگی، تحت تأثیر سندرم شدید تنفسی حاد قرار دارد. برخی محققان

بسیار گسترده است و عواقب فراوانی دارد. این تأثیرات را می‌توان به دسته‌های مختلفی تقسیم کرد از جمله:

الف) بهداشت و درمان: چالش‌های تشخیصی، قرنطینه و درمان موارد مشکوک یا تأییدشده، غفلت از بیماران مبتلا به سایر بیماری‌ها و مشکلات بهداشتی، وجود بار زیادی بر عملکرد پزشکان و سایر متخصصان مراقبت‌های بهداشتی، که در معرض خطر بسیار بالایی هستند، حجم تقاضای بالا از فروشگاه‌های پزشکی، اختلال در زنجیره تأمین پزشکی و...

ب) اقتصادی: کاهش سرعت در ساخت کالاهای اساسی، اختلال در زنجیره تأمین محصولات، ضرر و زیان در تجارت ملی و بین‌المللی، جریان ضعیف پول در بازار، کاهش چشمگیر رشد درآمد و...

ج) اجتماعی: بخش خدمات قادر به ارائه خدمات مناسب خود نیست، لغو یا تعویق مسابقات ورزشی در مقیاس بزرگ، جلوگیری از مسافرت‌های ملی و بین‌المللی و لغو خدمات، منحل شدن مراسمات، رویدادهای فرهنگی، مذهبی و جشن‌ها، استرس ناخواسته در میان جمعیت، فاصله اجتماعی با همسالان و اعضای خانواده‌ها، تعطیلی هتل‌ها، رستوران‌ها و اماکن مذهبی، بسته شدن مکان‌هایی برای سرگرمی از جمله سینماها و تئاترها، کلوپ‌های ورزشی، سالن‌های بدن‌سازی، استخرها و غیره، تعویق امتحانات و آزمون‌های علمی و... (Haleem, Javaid and Vaishya, 2020, P. 78).

تأثیر کرونا بر صنعت گردشگری

یکی دیگر از پیامدهای اقتصادی بیماری‌های همه‌گیر این است که سفر و گردشگری به مناطق تحت تأثیر شیوع بیماری کاهش خواهد یافت. طی چند دهه گذشته، توجه چندانی به تأثیر بحران مالی و اقتصادی جهانی که در سال ۲۰۰۷ آغاز شد، نشده است. از آن زمان، اقتصاد جهانی به دلیل بحران چشمگیر مالی دچار رکود اقتصادی شدید شد. در مقایسه با بحران مالی، رکود اقتصادی سابق تأثیر جهانی و همه‌جانبه‌ای داشته و سبب به هم‌ریختگی

تعطیلی قرار گرفت، بازارهای سهام سقوط کرد، بیشتر سفرهای بین‌المللی متوقف و رستوران‌ها و کافه‌ها تعطیل شد. به مردم توصیه شده است خانه‌های خود را ترک نکنند؛ مگر اینکه کاملاً ضروری باشد؛ به همین ترتیب بسیاری از شهرهای ایتالیا و اسپانیا به ساکنان اجازه نمی‌دهند خانه‌های خود را ترک کنند، به‌جز برای اهداف اضطراری. لیگ‌های ورزشی فصل‌های خود را لغو کرده‌اند و برخی بازی‌های ورزشی خود را بدون حضور تماشاگر برگزار می‌کنند. دانشگاه‌ها در سراسر جهان تعطیل و دوره‌های آموزشی به‌صورت آنلاین برگزار می‌شود (Schwartz, 2020).

اقدامات متنوعی که برای کاهش خطر بیماری همه‌گیر صورت گرفت، مانند فاصله‌گذاری اجتماعی، قرنطینه‌های گسترده، ممنوعیت سفر گسترده و محدودیت‌هایی در سیستم‌های حمل‌ونقل، تأثیر مستقیمی بر روابط سیاسی اجتماعی محلی و جهانی و رشد اقتصادی داشته است (Long and Feng, 2020). مشاغل رستوران‌ها نیز در طول همه‌گیری، به‌دلیل «سیاست در خانه ماندن» و «محدودیت فاصله اجتماعی» که توسط دولت‌ها در بسیاری از کشورها اعمال شده است، تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. این امر به تعطیلی سریع شهرها و ایالت‌ها برای کنترل شیوع کرونا ویروس منجر شد که بسیاری از رستوران‌ها و هتل‌ها را در سراسر کشور با شوک ناگهانی مواجه کرد. هتل‌ها در سرتاسر جهان شاهد از دست دادن درآمد میلیاردی دلار بودند و صنعت هتل‌ها دریافت کمک مالی را دنبال کردند. هتل‌های متعدد در ایالات متحده، انگلیس و برخی کشورهای اروپایی تعلیق موقت کار عادی را اعلام کردند که تخمین زده می‌شود حدود ۲۴/۳ میلیون نفر در سطح جهان و ۳/۹ میلیون نفر تنها در ایالات متحده به‌دلیل کاهش در پذیرش هتل‌ها در دوره همه‌گیری ویروس، کار خود را از دست می‌دهند. مدیران رستوران‌ها کارکنان خود را با تعطیل‌شدن موقت کارشان اخراج

همچنین تأثیر بحران‌ها بر کل اقتصاد را بررسی کرده‌اند. Dwyer و همکاران (2006) اظهار داشتند که بحران‌های گردشگری جهان، از جمله جنگ عراق و سندرم حاد تنفسی در سال ۲۰۰۳، سبب کاهش اساسی در تولید ناخالص داخلی به مبلغ ۶۲.۴۱۸ میلیون دلار در استرالیا شد. Smith و Rassy (2013) با بررسی ورودی‌های گردشگری، تأثیر اقتصادی بر بخش گردشگری مکزیک از بیماری آنفولانزای H1N1 را تخمین زدند. آنها دریافتند که به‌دلیل شیوع این ویروس، مکزیک تقریباً ۱ میلیون بازدیدکننده خارج از کشور را از دست داده است که تخمین زده می‌شود حدود ۲/۸ میلیارد دلار ضرر داشته باشد. این روند بیشتر به‌دلیل بازگشت آهسته مسافران اروپایی به این کشور طی یک دوره پنج‌ماهه طول کشید. به‌طور مشابه، Joo و همکاران (2019) تأثیر اقتصادی شیوع سندرم تنفسی کورونوویروس خاورمیانه ۲۰۱۵ (MERS-CoV) را در صنایع مرتبط با گردشگری جمهوری کره بررسی کردند و دریافتند که شیوع نسبتاً مختصر با کاهش ۲/۱ میلیون بازدیدکننده غیرشهری همراه بوده است که نتیجه آن حدود ۲/۶ میلیارد دلار درآمد گردشگری از دست رفته است. همچنین تأثیر SARS بر ضرر درآمدهای گردشگری داخلی به چین، ۳/۵ میلیارد دلار در چین و ۱/۷ میلیارد دلار در مالزی بوده است. در زمان وقوع شیوع، بسیاری از دولت‌های ایالتی تصمیم به بستن بسیاری از جاذبه‌های طبیعی (مانند پارک‌های طبیعی) به‌طور موقت گرفتند؛ زیرا با وجود نزدیک‌بودن به مراکز شیوع بیماری، آنها سیستم‌های کنترل بیماری همه‌گیر را نداشتند. با توجه به اینکه این اپیدمی هم‌زمان با فصل اوج گردشگری بود، مشاغل گردشگری متحمل خسارات قابل‌توجهی شدند (Rosselló, Santana-Gallego and Awan, 2017).

بین ۳۰ ژانویه ۲۰۲۰ و ۱۱ مارس ۲۰۲۰، شیوع بیماری کووید ۱۹، از طبقه‌بندی به‌عنوان فوریت‌های بهداشت عمومی و نگرانی بین‌المللی، به یک بیماری همه‌گیر جهانی تبدیل شد (Sullivan and Roback, 2020). کمتر از سه ماه بعد، بیشتر دنیا در حالت خاموشی و

آن خاورمیانه (۵۱٪-)، قاره آمریکا و آفریقا (۴۷٪-)، در سطح زیرمنطقه‌ای، جنوب مدیترانه اروپا (۶۶٪-) و شمال شرق آسیا (۶۵٪-) بیشترین افت را داشته‌اند. میزان ورود به آسیای جنوب شرقی، اقیانوسیه، کارائیب، اروپای شمالی، اروپای غربی، اروپای مرکزی و شرقی ۵۰ درصد یا بیشتر کاهش داشته است (World Tourism Barometer, 2020).

داده‌های IATA^۴ نشان می‌دهد تقاضای مسافر بین‌المللی که به صورت درآمد مسافر در هر کیلومتر (RPK) اندازه‌گیری می‌شود، در ماه مه برای دومین ماه متوالی نزدیک به ۱۰۰ درصد در مقایسه با سال گذشته کاهش یافته است. تقاضای پروازهای بین‌المللی در راستای کاهش ورود گردشگران بین‌المللی، به دنبال کاهش ۵۵ درصدی در ژانویه تا مه ۲۰۲۰، به میزان ۹۸ درصد در ماه مه کاهش یافت. تقاضای جهانی مسافر با وجود لغو پرواز و زمین‌گیر شدن هواپیماها، سریع‌تر از ظرفیت‌های در نظر گرفته شده کاهش یافت. براساس گفتهٔ ایکائو، ظرفیت (صندلی موجود در هر کیلومتر) در سراسر جهان در ماه مه سال ۲۰۲۰ حدود ۸۶ درصد کاهش یافته است (www.iata.org). داده‌های ForwardKeys^۵ کاهش ۹۹ درصدی را در مقایسه با سال قبل در رزروهای هوایی بین‌المللی نشان می‌دهد که از ۶ ژانویه تا ۱۹ ژوئیه ۲۰۲۰ برای سفر در هر دوره از سال انجام شده است. با توجه به منطقهٔ عزیمت، آسیا و اقیانوسیه (۱۰۵٪-) بیشترین افت را داشته است. رزروها از آمریکا و اروپا (هر دو ۹۷٪-)، همچنین آفریقا و خاورمیانه (۸۵٪-) همه در دورهٔ تحت پوشش کاهش شدید داشته‌اند (forwardkeys.com).

قبل از سال ۲۰۲۰، بخش گردشگری رویداد به میزان قابل توجهی در اقتصاد نقش داشته است؛ برای مثال در سال ۲۰۱۸ رویدادهای تجاری با بیش از ۱/۵ میلیارد شرکت‌کننده در بیش از ۱۸۰ کشور جهان برگزار شد.

کردند. براساس STR^۱، صنعت هتل‌سازی در سه معیار یعنی درآمد به ازای هر اتاق موجود (RevPAR)^۲، نرخ متوسط روزانه (ADR)^۳ و اشغال، با عملکرد پایین در تمام مناطق جهان در ماه مه سال ۲۰۲۰ دچار افت بزرگ دورقمی شد. اشغال در ماه مه به کمترین میزان خود در اروپا ۱۳ و ۱۴ درصد در آفریقا، ۱۵ درصد در آمریکای مرکزی و جنوبی، ۳۳ درصد در ایالات متحده و ۳۶ درصد در آسیا و اقیانوسیه و خاورمیانه رسیده است (www.str.com).

همه‌گیری کووید ۱۹ سبب ایجاد اختلال بی‌سابقه‌ای در سفر و گردشگری شده که این امر در سقوط سفرهای جهانی از اواسط ماه مارس منعکس شده است. براساس اطلاعاتی که تاکنون براساس مقاصد گردشگری گزارش شده، ورود گردشگران بین‌المللی (بازدیدکنندگان یک‌شبه) در پنج ماههٔ اول سال ۲۰۲۰ در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته ۵۶ درصد کاهش یافته است. در ماه مه، ورود مسافران خارجی به‌طور بی‌سابقه‌ای به میزان ۹۸ درصد کاهش یافته است که هم‌زمان با اقدامات برای مهار شیوع بیماری همه‌گیر کووید ۱۹، منعکس‌کنندهٔ محدودیت‌های گستردهٔ سفر تقریباً در همه مقصدهای جهان است. این کاهش به دنبال کاهش گستردهٔ ۹۷ درصدی ورود گردشگران بین‌المللی در ماه آوریل است. همهٔ مناطق و مناطق فرعی جهان برای دومین ماه متوالی در ماه می در ورودی‌های بین‌المللی، در محدوده ۹۰ درصد تا ۱۰۰ درصد کاهش داشته‌اند. این کاهش پس از کاهش ۱۱۳ میلیون نفری در ماه آوریل، به ۱۲۰ میلیون ورود مسافر خارجی کمتر در ماه مه می‌رسد. براساس مناطق، آسیا و اقیانوس آرام، اولین منطقه‌ای که از تأثیر همه‌گیری رنج می‌برد، در ژانویه-مه سال ۲۰۲۰ شاهد کاهش ۶۰ درصدی در ورودی‌ها بود. اروپا با ۵۸ درصد ورود کمتر دومین کاهش شدید را به ثبت رساند و به دنبال

۴. International Air Transport Association: انجمن حمل‌ونقل هوایی بین‌المللی، اتحادیهٔ تجاری از شرکت‌های هواپیمایی جهان است که در سال ۱۹۴۵ تأسیس شد.
۵. ForwardKeys: یکی از برترین شرکت‌های تجزیه و تحلیل سفر در جهان از سال ۲۰۱۰ است.

۱. بخشی از گروه CoStar است که داده‌های بازار مربوط به صنعت هتل‌داری در سراسر جهان، از جمله داده‌های عرضه و تقاضا و سهم بازار را ارائه می‌دهد.

2. Revenue Per Available Room
3. Average Daily Rate

بین‌المللی، پیچیدگی، روابط متعدد و متداخل، کشاکش و همکاری است.

ویروس کووید ۱۹ یکی از پدیده‌هایی است که به گفته رئیس سازمان بهداشت جهانی «هیچ کشوری نباید تصور کند از آن مصون است. این تصور نه فقط اشتباه است، بلکه جبران‌ناپذیر خواهد بود. این ویروس به مرزهای بین‌المللی احترام نمی‌گذارد» (www.who.int). این پدیده فرامرزی پس از ظهور، با به چالش کشیدن همه بازیگران بین‌المللی، همه را ناگزیر کرده است به همکاری و همگرایی‌هایی برای مهار بحران روی آورند. با توجه به این نکات، باید پدیده کرونا را موضوعی در نظر گرفت که سرریز آن در فضای به هم وابستگی بین‌المللی موجب خسارت دیگر کشورها نیز خواهد شد (اکبری، ۱۳۹۸، ص. ۲).

وقتی به خط سیر این همکاری و همگرایی‌ها دقت می‌کنیم، مشاهده می‌شود که موضوع عمده این همکاری‌ها امور طبیعی مانند حفاظت از کوهستان و... یا امور روبنایی مانند ساخت بیمارستان، مدارس و... است؛ درحالی که یکی از عمده‌ترین مشکلات در حوزه بلایای طبیعی، عامل انسانی است که کمتر در حوزه کمپین‌سازی به آن توجه شده است؛ برای مثال وقتی آمریکا از «معاهده پاریس» خارج شد، هیچ کمپین بین‌المللی علیه آمریکا یا شخص ترامپ ایجاد نشد تا او را مجبور کند به تعهداتش بازگردد؛ درحالی که همه دنیا می‌دانند آمریکا بزرگ‌ترین تولیدکننده گازهای گلخانه‌ای در جهان است. نداشتن تعهد و پایبندی برخی کشورها از جمله آمریکا به این کنوانسیون می‌تواند تمام تلاش‌ها برای کاهش خطرپذیری بلایا و سازگاری با تغییرات آب‌وهوا را تحت‌الشعاع قرار دهد، اما در عمل، کمپین بین‌المللی قابل‌توجهی به راه نیفتاد و درواقع دبیرخانه^۱ ISDR مقهور سیاست شد. از آنجا که هرگونه اقدام سازمان ملل در این رابطه ممکن بود با واکنش آمریکا در تأمین‌نکردن بودجه دبیرخانه سازمان ملل روبه‌رو شود، اقدام قابل‌توجهی روی نداد. این اقدام

صنعت رویدادها بیش از ۱/۰۷ تریلیون دلار هزینه مستقیم ایجاد کرده است؛ یعنی هزینه‌های برنامه‌ریزی رویدادهای تجاری، اجرای رویدادهای تجاری، سفرهای مرتبط با رویدادهای تجاری و هزینه‌های مستقیم از سوی غرفه‌داران. این صنعت همچنین ۱۰/۳ میلیون شغل مستقیم در سطح جهان و ۶۲۱/۴ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی مستقیم ایجاد کرده است (آکسفورد اکونامی، ۲۰۱۸). در حین شیوع کرونا ویروس، گردشگری رویداد از جنبه‌های مختلف اقتصادی با خسارت مواجه شد؛ از جمله کنسل‌شدن نمایشگاه‌ها، نمایش‌های موسیقی زنده، اجلاس‌ها، عروسی‌ها، مهمانی‌ها، رویدادهای شرکت‌ها، راه‌اندازی برندهای تجاری، نمایشگاه‌های تجاری و موارد دیگر. چندین رویداد بزرگ نیز لغو شد که برای مثال و همچنین به‌عنوان بزرگ‌ترین رویداد جهانی می‌توان به لغو بازی‌های المپیک ۲۰۲۰ توکیو اشاره کرد به‌طورکلی شیوع بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ اختلال اقتصادی بزرگی در جهان به همراه داشته است. با ایجاد اختلال در زنجیره‌های عرضه جهانی، کاهش قیمت کالاها، ایجاد بحران در گردشگری بین‌المللی و مسافرت‌های تجاری و تقاضای کمتر برای کالاها و خدمات وارداتی شده است (Lal, et al., 2020, P. 2).

همکاری کشورها در چارچوب اسناد بین‌المللی

پذیرش این مسئله که در جهان امروز، مخاطرات بین‌المللی از مرزهای طبیعی کشورها می‌گذرند و به شیوه‌ای جهان‌گستر همه جوامع را درگیر می‌کنند، نشانگر نوعی بلوغ سیاسی در تمامی بازیگران بین‌المللی است. سیاسی‌شدن مسائل اقتصادی، اهمیت فزاینده آلودگی زیست‌محیطی و خطرهای آن برای جوامع، با تأثیر بر روابط بین‌المللی، آسیب‌پذیری دولت‌ها و جوامع را در برابر حوادث و جریان‌هایی نشان می‌دهد که در قلمرو دیگر کشورها رخ می‌دهند. در این فضا، شاخصه اصلی نظام

۱. International Strategy for Disaster Reduction: راهبرد بین‌المللی برای کاهش بلایا

سازمان بوده است. اگرچه ممکن است بقیه کشورهای عضو تلاش کنند هزینه‌های مادی خروج آمریکا را جبران و بودجه مورد نیاز این سازمان را تأمین کنند، اما حمایت جدی انجام نشده است. واقعیت این است که آمریکا در نقش یک ابرقدرت در نظام جهانی در طول چهار سال گذشته و از زمان روی کار آمدن ترامپ در مقام رئیس‌جمهور این کشور، رویکردی تهاجمی در قبال دیگر کشورها و رقبای خود و همچنین موافقت‌نامه‌ها و پیمان‌های بین‌المللی در پیش گرفته است، اما دستورالعمل بین‌المللی در برخورد با چنین رفتارهایی وجود ندارد. راهبرد پردازان آمریکایی رویکرد مورد نظر را در قالب «عصر رقابت قدرت‌های بزرگ» توجیه می‌کنند و کشورهایی را که به‌زعم آنها تلاش دارند قدرت مسلط آمریکا را به چالش بکشند، رقیب راهبردی نام می‌نهند. فارغ از تغییر نوع برخورد آمریکا با دیگر بازیگران نظام جهانی از جمله رقبای خود و تشدید روند رقابت‌جویانه با آنها در طول چند سال گذشته، تضعیف نهادها و رژیم‌های بین‌المللی که به‌نوعی عامل قوام‌بخش و ثبات‌دهنده به امنیت بین‌المللی محسوب می‌شوند، در دستور کار آمریکا قرار داشته است. (www.healthaffairs.org, 2020)

لازم است سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان بهداشت جهانی برای تقویت امنیت بهداشت جهانی و انجام وظیفه گسترده خود برای پیشبرد حق همه کشورهای به بالاترین استاندارد بهداشتی تقویت شود. تدریس ادهانوم، دبیرکل سازمان بهداشت جهانی در نشست مجازی مجمع جهانی بهداشت و در این دوره آزاردهنده و تیره‌ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا خواستار عمل‌گرایی، هم‌بستگی و تعهد همگان شد و اذعان داشت جهان به برنامه‌ای دیگر، سیستمی دیگر، سازوکاری دیگر، کمیته‌ای دیگر یا سازمانی دیگر نیاز ندارد. جهان باید سیستم و سازمان موجود، از جمله سازمان بهداشت جهانی را تقویت و اجرایی و از آن پشتیبانی مالی کند (www.who.int). در بحران کرونا، کشورها و سازمان‌های بین‌المللی اسناد بین‌المللی که خود تأیید کرده‌اند مانند سند Sendai را مورد توجه قرار نداده‌اند و از این سند برای همکاری‌های

می‌تواند موجب کاهش اثرگذاری سایر کمپین‌ها نیز بشود و خسارت‌های جبران‌ناپذیری را برای بشر به همراه داشته باشد (ساداتی‌نژاد، ۱۳۹۶، ص. ۱۸).

در تاریخ ۲۹ مه سال ۲۰۲۰، رئیس‌جمهور آمریکا اعلام کرد ایالات‌متحده رابطه خود را با سازمان بهداشت جهانی (WHO) قطع می‌کند و بودجه مربوط را به اولویت‌های بهداشت جهانی ایالات‌متحده اختصاص می‌دهد. در ۶ ژوئیه سال ۲۰۲۰، دولت ایالات‌متحده به‌طور رسمی خروج خود از عضویت در سازمان بهداشت جهانی را به دبیر کل سازمان ملل متحد، آنتونیو گوترش، اعلام کرد. این اطلاعیه هم‌زمان با افزایش روزانه موارد کووید ۱۹ در سراسر جهان و افزایش عفونت در بیش از سه چهارم ایالت‌های آمریکا همراه بود (Wetter and Friedman, 2020). همکاری سازنده در مواجهه با همه‌گیری ویروس کرونا به‌عنوان تمرکز اصلی مجمع جهانی بهداشت و حضور ۱۹۴ کشور در نشست مجازی بود، اما تفکر دولت آمریکا برای دنبال کردن هدف مشترک در مبارزه با همه‌گیری ویروس کرونا جای خود را به قطع همکاری آمریکا با سازمان بهداشت جهانی داده است. همه ابعاد (فناوری، امنیت، مالکیت معنوی و تجارت) روابط آمریکا و چین به سرعت در حال حرکت به سمت خصومت و اتهام‌زنی متقابل است. ترامپ معتقد است همه‌گیری شیوع ویروس کرونا به دلیل این است که سازمان بهداشت جهانی اطلاعات دقیقی در این زمینه ارائه نکرده و به‌خاطر دولت چین اقدام به پنهان‌کاری درباره این ویروس کرده است.

با وجود اینکه هم‌بستگی جهانی برای غلبه بر دشمن مشترک کووید ۱۹ لازم است، از دست دادن بودجه ایالات‌متحده و حمایت از سازمان بهداشت جهانی، جهان را در معرض خطر بیشتری قرار می‌دهد. فراتر از کووید ۱۹، سازمان بهداشت جهانی در حال ردیابی و پاسخ به شیوع ده‌ها بیماری‌های عفونی در سراسر جهان، از جمله تب زرد در توگو، سندرم تنفسی خاورمیانه در عربستان سعودی و تب دنگی در برزیل است (Gostin, et al., 2020). دولت آمریکا، تاکنون اصلی‌ترین تأمین‌کننده بودجه این

بین‌المللی استفاده نکردند، بیشتر همکاری‌های بین‌المللی در بحران اخیر منطقه‌ای و دوجانبه میان کشورها بوده است.

نقش بحران کرونا در همکاری‌های بین‌المللی

مسائل ناشی از شیوع ویروس کرونای جدید و بروز آن در قالب یک تهدید امنیتی نرم است که نشان می‌دهد تهدید این ویروس و شیوع آن تاکنون سبب شده است که بعضی بازیگران اصلی اقتصاد جهانی صدمات جدی اقتصادی به دنبال داشته باشند و آن را به صورتی ناخواسته وارد انزوا کنند. در طرف مقابل، بازیگران دیگر جامعه جهانی از جمله دولت‌ها و دیگر اقتصادهای بزرگ، شرکت‌های بزرگ بین‌المللی، خطوط هوانوردی، صنعت توریسم و حتی کشورهای تولیدکننده نفت نیز به سبب کاهش تقاضای جهانی برای این کالای راهبردی تحت تأثیر قرار می‌گیرند. اجرای تدابیر حفاظتی برای مقابله با شیوع هرچه بیشتر ویروس کووید ۱۹ از جانب هریک از طرفین مسئله‌ای گریزناپذیر است؛ حتی اگر به بهای پرداخت هزینه‌ها و خسارات گزاف اقتصادی باشد (صادقی، ۱۳۹۸).

صنعت گردشگری کشورها، چه در ابعاد داخلی و چه در ابعاد خارجی صدمه و خسارات اقتصادی دیده است؛ به این نحو که شیوع بیماری همه‌گیر می‌تواند مانع سفر گردشگران داخلی و ورود گردشگران خارجی به کشورها شود. در ادامه این روند احتمال می‌رود بخش‌های گردشگری و خدمات وابسته به آن، از جمله حمل‌ونقل مسافر، هتل‌ها و رستوران‌ها و اماکن تفریحی و گردشگری نیز دچار ضرر و زیان‌هایی جدی شوند. همچنین خطرناک‌شدن جریان صادرات محصولات غذایی و کشاورزی در صورت ادامه روند بسته‌شدن مرزهای زمینی و هوایی از سوی کشورها مشکل اساسی دیگری است. پاسخ جهانی به بحران کرونا نشان می‌دهد زمانی که گسترش اپیدمی اقتصاد و اعتبار کشورها را در سطح جهانی تهدید می‌کند، بالاخره پیوند پیچیده‌ای که میان سلامت عمومی، علم و سیاست وجود دارد خود را نشان

می‌دهد. واکنش‌ها به ظهور ویروس کرونا در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی قابل‌بررسی است. در سطح ملی، کشورها نوعی تجربیات خاص خود را اعمال کرده‌اند که با توجه به وابستگی موضوع به این تجربیات خاص، رویکردها بسیار متنوع بوده است. در سطح منطقه‌ای، به‌ویژه در اروپا، همکاری و همگرایی‌هایی قبل از ورود سازمان‌های جهانی صورت گرفته است، اما در سطح جهانی، باید به رویکرد سازمان ملل و نهادهای وابسته به آن اشاره کرد که با اراده‌ای محکم وارد عمل شده‌اند و سعی کرده‌اند به کشورها مشاوره دهند و کمک کنند، اما انتقاد از نهادهای بین‌المللی، به‌ویژه سازمان ملل متحد به گرایشی همه‌گیر تبدیل شده است و نوعی بی‌اعتمادی به این سازمان و نهادهای وابسته به آن دیده می‌شود.

ویروس کرونا فواید تشکیل سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته به آن را نشان داد که ثابت می‌کند چندجانبه‌گرایی در جهان هنوز لازمه حفظ امنیت و صلح بین‌الملل است. در چارچوب نظم نهادی بین‌الملل، دولت‌های بین‌المللی حقوق و وظایفی متقابل دارند. در بحرانی مانند ظهور پدیده کرونا که به جغرافیای خاصی محدود نمی‌شود و به‌ویژه بر یکی از بزرگ‌ترین اقتصادهای جهان اثر گذاشته است، نیاز به همکاری، چندجانبه‌گرایی و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بیش از پیش احساس می‌شود (اکبری، ۱۳۹۸). نظام بین‌المللی در دهه‌های اخیر با بحران‌ها و مسائل مختلفی مواجه بوده است، اما هیچ‌کدام از آنها به اندازه شیوع ویروس کرونا نتوانستند کشورهای بسیاری را از چین تا آمریکا، از ایران تا ایتالیا و اسپانیا و از آسیا تا آفریقا و اروپا درگیر کنند. دوران جنگ سرد، نظم دوقطبی در عرصه امنیتی ایجاد کرد. همچنین وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر موجب تغییر در روندهای بین‌المللی و بروز بحران‌های امنیتی جدید شد و ظهور داعش وسعت نگران‌های امنیتی را از خاورمیانه به اروپا گسترش داد و به آن عمق بیشتری بخشید و جهان در دهه نخست قرن بیست و یکم، بحرانی مالی را پشت سر گذاشت، اما در هیچ‌کدام از این بحران‌ها، نظم بین‌المللی تا این اندازه دچار اختلال نشده بود. امروز شیوع

رفتار هر دو قدرت جهانی در قبال این بحران به راحتی گذشت و ادعاهای گمراه کننده هر دو را به راحتی باور کرد. نه چین و نه آمریکا، مدل مناسبی برای مدیریت جهانی این مسئله نیستند. ارائه نکردن اطلاعات و اشتراک گذاری به موقع آن از سوی چین برای جهان از شیوع این بیماری، سرکوب اولیه کشف آن و مجازات برخی پزشکان و متهم کردن آنها به دلیل اظهار نظرهای دروغین، موجب هدر رفتن زمان زیادی شد. در صورت شفافیت و اطلاع رسانی دقیق چین، کشورها می توانستند ضمن افزایش ظرفیت پزشکی و تجهیزات درمانی، شهروندان را آماده استفاده از اقدامات اساسی برای مهار و گسترش این ویروس کشنده کنند. به دلیل ارتباط گسترده اقتصاد جهانی با بازارهای چین و رفتار غیر شفاف دولت آن، توانایی جهان در پاسخ به ویروس کشنده را به خطر انداخت (www.usip.org).

فرا فکنی ترامپ نیز درباره همه گیری ویروس کرونا، مقصد دانستن چین در این زمینه و همدست و اسیر پکن بر شمردن سازمان بهداشت ضربه ای سنگین به چند جانبه گرایی و همکاری های بین المللی است (Wetter and Friedman, 2020). این بحران جهانی، گرایش های متضادی را تقویت می کند. از یک سو ضرورت همکاری بین المللی و هم بستگی میان کشورها را فارغ از مسائل سیاسی به میان می کشد، اما از سوی دیگر، ممکن است به ناسیونالیسم بیشتر، کنترل های مرزی و سیاست های ضد مهاجرتی منجر شود. همین طور موفقیت نظام های سیاسی لیبرال دموکراتیک و نظام های اقتدارگراتر در مهار موفقیت آمیزتر این بیماری به قضاوتی درباره سرشت این نظام ها در مقایسه با کارآمدی حکمرانی منجر خواهد شد. این بحران ممکن است اقداماتی را برای کاهش ارتباط جهانی از جمله سفر، تجارت و جریان های مالی و داده های دیجیتال به سرعت انجام دهد. مردم ممکن است به طور غریزی خواستار انزوای بیشتر در بسیاری از حوزه ها باشند.

ویروس کرونا، ساختارهای بین المللی در عرصه های بهداشتی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی را سست کرده و ضعف نظام بین المللی در مقابله با پدیده های عالم گیر را بیش از هر زمان دیگری نمایان کرده است (www.brookings.edu).

شیوع بیماری های عفونی می تواند فرصت های همکاری بین المللی، حتی میان رقبای را تقویت کند؛ برای مثال در طول جنگ سرد، دانشمندان آمریکایی و شوروی برای تولید و بهبود واکسن فلج اطفال با هم همکاری کردند. چالش های بی سابقه ای که شیوع ویروس کرونا ایجاد کرده است، نیاز به همکاری های بین المللی را تقویت می کند؛ اگرچه برخی کشورها در چنین مواقعی سعی در افزایش قدرت و ارباب دیگران دارند. چنانچه ویلیام لانگ^۱ در کتاب خود به نام همه گیری و صلح، منتشر شده در سال ۲۰۱۱ ادعا کرد که کنترل بیماری های عفونی فرصتی بی نظیر برای رهبری آمریکا در بهداشت عمومی جهانی است (www.usip.org).

در ۳۱ دسامبر ۲۰۱۹ دولت چین برای اولین بار، ویروس کرونا را به سازمان بهداشت جهانی گزارش کرد. بعد از شیوع آن به کشورهای دیگر، همکاری های بین المللی از بین رفت یا هم بستگی جهانی معناداری شکل نگرفت. عموماً کشورها به جای همکاری برای شکست یک تهدید و نگرانی مشترک جهانی، اقدامات یک جانبه برای پیشگیری و مقابله با این ویروس خطرناک را در پیش گرفتند و با اقدامات سیاسی، انتقام گیری یا بهره برداری از این فضا علیه دیگری یا مقصر جلوه دادن دیگر به مبارزه با کرونا پرداختند. همه این اقدامات، تلاش های جمعی جهانی را دچار چالش کرده و مقابله با این بیماری را با مشکل مواجه ساخته است. زمانی که دنیا درگیر مقابله با این ویروس کشنده است، نباید از نقش چین و آمریکا که همدیگر را متهم می کنند غافل شد. فارغ از اینکه منشأ ویروس، چین، آمریکا یا هر کشور دیگری است، نباید از

حاضر استاد علوم سیاسی در دانشگاه دولتی جورجیا و پیش از این رئیس دانشکده هنر و علوم آن بوده است.

۱. دکتر ویلیام لانگ عضو جنینگز راندولف در (2009-2010) USIP بود و نویسنده همه گیری ها و صلح همکاری بهداشت عمومی در مناطق درگیر در سال ۲۰۱۱ است. وی در حال

جست‌وجوی حفاظت از طریق انزوای، همراه‌کننده و معکوس خواهد بود، اما در این حالت، جوامع می‌توانند با کاهش تطبیق‌پذیری ارتباطات خود از طریق اقدامات پیشگیرانه، مانند رعایت فاصله اجتماعی، تعطیلی مدارس و مشاغل، ممنوعیت اجتماعات عمومی و محدودیت‌های حمل‌ونقل عمومی را تا زمانی که بحران ادامه دارد، به مهار تهدید COVID-19 کمک کنند. تقاضای همکاری جهانی بیشتر دومین و مهم‌ترین روند سیاسی است که می‌تواند از بحران کنونی بیرون بیاورد. اگرچه در ابتدا این امر ممکن است با افزایش سوءظن به جهانی‌شدن ناسازگار باشد، اصلاحات لازم می‌توانند در واقع سنتز هر دو گرایش باشند. پیشگیری و مهار همه‌گیری یک کالای عمومی جهانی است و تهیه آن مستلزم افزایش هماهنگی جهانی و همچنین جداسازی انطباقی، موقتی و هماهنگ است (www.brookings.edu, 2020).

بیماری کووید ۱۹ و نشر سریع آن در سراسر جهان نشان می‌دهد، جهانی‌شدن - چه موافق و چه مخالف آن باشیم - واقعیتی انکارناپذیر و تغییرناپذیر است، اما رهبری جهانی با کمبودهای عمده‌ای مواجه است و نیاز به رفع مشکلات ساختاری در نظام بین‌المللی، از بن‌بست در شورای امنیت سازمان ملل تا ضعف سازمان بهداشت جهانی یا سیاسی‌کاری صندوق بین‌المللی پول به شدت محسوس است. شواهد بسیاری، آینده‌ای پرچالش‌تر برای همکاری‌های بین‌المللی ترسیم می‌کنند. همکاری‌هایی که شالوده نظم فعلی هستند، در رویارویی با بیماری بدون مرز، شاهد کاهش همکاری‌های منطقه‌ای و جهانی هستیم. عالی‌ترین نهاد سیاسی ملل متحد، شورای امنیت، نمایانگر این بی‌عملی است؛ چنانچه چندین ماه است که تصویب قطعنامه‌ای درباره ویروس کرونا به بن‌بست خورده است (www.weforum.org).

معمولاً چهار عامل بازیگران، نهادهای فرایندها و نهادهای تعیین‌کننده چگونگی و گستره همکاری‌های بین‌المللی هستند. در حال حاضر، بایسته‌های حداقلی و اطمینان لازم جهانی به هیچ‌کدام از این عوامل وجود ندارد.

عمده دولت‌ها، با در پیش گرفتن سیاست‌های یک‌جانبه و گاه مهلم از عقاید ناسیونالیستی، افق همکاری‌ها را محدود کردند. منشور ملل متحد، اصل تساوی دولت‌ها در همکاری‌ها را پذیرفته است، اما شکاف قابل‌توجهی میان دولت‌ها، از جمله فاصله میان امکانات و انتظارات آنها از همکاری‌ها بین‌المللی، از جمله چالش‌ها هستند. تشدید نابرابری‌ها و شکاف فقر نیز بر آرایش این صحنه اثر می‌گذارد. علاوه بر شکاف فقر میان ملل، شاهد توزیع سیاسی و غیراخلاقی فقر در سطوح مختلف جوامع و شکاف‌های ملی نیز هستیم (مصفا، ۱۳۹۹). این شکاف‌ها، تأثیرات خود را در بحران کرونا با تشدید بیماری و مرگ‌ومیر در جوامع نشان داده است. در عرصه بین‌المللی، شکاف‌های سیاسی و مشروعیت‌محور، عملکرد ملل متحد و سازمان جهانی بهداشت، بحران مضاعف اعتماد را بر ساخته است. بن‌بست ذکر شده در شورای امنیت، بی‌پاسخ ماندن فراخوان دبیرکل ملل متحد برای آتش‌بس جهانی از ۲۳ مارس، افزایش اتهامات به سازمان جهانی بهداشت و غیره از جمله نتایج هستند. در حال حاضر، ایالات متحده آمریکا که پیش‌تر مدعی رهبری سیاسی و اخلاقی بود، به مانعی در همکاری‌های بین‌المللی بدل شده است (مصفا، ۱۳۹۹).

شتاب شیوع ویروس کرونا ناشی از میزان گستردگی ارتباطات جهانی است و نشان می‌دهد کشورها نمی‌توانند محیط بین‌المللی را به صورت جزیره‌ای اداره کنند. همچنین در نظرات مطرح‌شده، تأکید شده است که کشورها به سوی ملی‌گرایی، درون‌گرایی و یک‌جانبه‌گرایی حرکت می‌کنند، اما سلسله تحولات دینامیکی محیط بین‌المللی نشان می‌دهد هرچند کشورها با تعلیق اولویت‌های بین‌المللی و سیاست خارجی کشورها روبه‌رو شده‌اند و این امر ممکن است موجب درون‌گرایی یا کاهش تنش‌ها شود، کرونا نشان داد نمی‌توان کشورها را با یک‌جانبه‌گرایی اداره کرد و جهان نیاز دارد این امر با چندجانبه‌گرایی صورت بگیرد. تأثیرات کرونا ضروری می‌سازد نخبگان به این اجماع برسند تا ایرادات و اشکالات چندجانبه‌گرایی را برطرف و دنیا براساس چندجانبه‌گرایی

واکنش‌ها و همچنین نوع تعاملاتی است که میان قدرت‌های بزرگ برقرار است و می‌تواند عاملی تعیین‌کننده و بسترساز برای مقابله با تهدیدات امنیت بین‌المللی باشد. اکنون با توجه به آثاری که ویروس کرونا از خود به‌جای گذاشته است، می‌طلبند که دولت‌ها و قدرت‌های بزرگ با اتخاذ رویکردی همکاری‌جویانه در قبال یکدیگر و با توجه به همگرایی‌ای که به آن اشاره شد، دست به مهار این تهدید امنیتی بزنند (اکبری، ۱۳۹۸).

یافته‌های تحقیق

سیاست‌گذاران در دولت و بانک‌های مرکزی با دو تصمیم مهم روبه‌رو شدند: نجات مردم قبل از صرفه‌جویی در اقتصاد و صرفه‌جویی در اقتصاد قبل از نجات مردم. یک انتخاب باید انجام شود؛ زیرا دستیابی به هر دو به‌طور هم‌زمان دشوار است. شما نمی‌توانید هم‌زمان هم مردم و هم اقتصاد را نجات دهید؛ زیرا هنگام شیوع بیماری برای نجات مردم (که در عین حال عامل اقتصادی هم هستند) باید به آنها بگویید در خانه بمانید تا بتوانید شیوع کرونا ویروس را کنترل کنید و این بدان معنی است که فعالیت‌های اقتصادی به‌طور قابل‌توجهی متوقف یا کاهش خواهد داشت و این سبب کندی اقتصادی خواهد شد. سیاست‌گذاران در بسیاری از کشورها احساس می‌کردند بهتر است قبل از صرفه‌جویی در اقتصاد، مردم را نجات دهند و در نتیجه برخی کشورها مجبور به تحمل فشار اقتصادی خواهند بود (Ozili and Arun, 2020).

شیوع بیماری می‌تواند چندین بخش از اقتصاد یک کشور را تحت تأثیر قرار دهد و در نتیجه خسارت‌های قابل‌توجهی را وارد کند. علاوه بر این، شهرنشینی سریع، سفر روزافزون کشورها و تغییرات آب و هوایی، شیوع همه‌گیری را به پدیده‌ای جهانی و نه فقط پدیده‌ای محلی تبدیل می‌کند؛ بنابراین نیاز مبرم به اقدامات آمادگی ملی و بین‌المللی وجود دارد؛ یعنی مداخلات بهداشتی و غیربهداشتی، توانایی‌ها و ظرفیت‌ها در سطح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی. در همین زمینه، گزارشی از کارگروه

ناشی از قدرت‌گیری نهادهای مدتی و سازمان‌های مردم‌نهاد اداره شود.

این بحران شکاف‌های فراوانی برای سازمان‌های منطقه‌ای و دولت‌ها برای مقابله با بحران‌های همه‌گیر جهانی نشان داد. اولاً مشخص شد که دفاع بیولوژیک مؤلفه‌ اساسی امنیت ملی است و دولت‌ها باید از همین الان تلاش کنند ضمن ارزیابی مجدد ضروریات اساسی پزشکی، با استفاده از فناوری‌های روز دنیا و یافتن روش‌های جدید، بیماری را قبل از شیوع آن ردیابی کنند. سیستم‌های اقتصادی-سیاسی شفاف و پویا نیز برای پیروزی در مبارزه با ویروس همه‌گیر، امری مهم و ضروری است. سازمان‌های بین‌المللی به‌جای اینکه در بحران‌های جهانی شبیه این، نقش مؤثری داشته باشند، اسیر رقابت‌های سیاسی یا انحصاری کشورهای خاصی قرار می‌گیرند و ابتکار عمل و نقش واقعی آنها دچار چالش می‌شود. کووید ۱۹ در عین حال که یک چالش جدی جهانی است، خیلی از چالش‌های جهانی را نیز نشان می‌دهد. دیر یا زود، راه‌حلی برای عبور از این بحران پیدا خواهد شد، اما هزینه‌های انسانی و اقتصادی آن به این زودی برطرف نمی‌شود. الان زمان آن رسیده است که دنیا پاسخی مؤثر به این تهدید چندمنظوره نشان دهد و با بازاندیشی درباره‌ نقش ساختارهای گذشته، چارچوب‌های بین‌المللی دیگر مبتنی بر همکاری، هماهنگی و هم‌بستگی جهانی معنی‌دار با استفاده از همه‌ دانش، قدرت، ثروت و روابط برای آمادگی و واکنش به شرایط اضطراری برای ارتقای امنیت سلامت در سطح ملی و جهانی را تنظیم و برقرار کند.

این بحران می‌تواند زمینه‌ روندی را که در آن همگرایی‌ها، هم‌بستگی‌ها و وابستگی‌ها در ابعاد اقتصادی و ارتباطاتی میان کشورها وجود دارد، افزایش دهد. در این روند، اگر تهدیدی در قالب سخت‌افزاری و نرم‌افزاری آن، متوجه امنیت بین‌المللی شود، دولت‌ها و به‌ویژه قدرت‌های بزرگ تصمیم می‌گیرند که چگونه با آن مقابله کنند. در واقع، مسئله‌ای که حائز اهمیت است کنش‌ها و

مرگومیر و ابتلای کمتری را تجربه کرده‌اند. دوم اینکه رهبری یک عنصر مهم در تعیین موفقیت یا شکست در پاسخ به بحران است. اتحاد با رهبری، نیاز به ارتباطات روشن، صادقانه، دقیق و منظم با مردم و تجارت است. سوم، لزوم مشاوره متخصصان درباره تدوین راهبردها برای پاسخ به حوادث بحرانی مانند کووید ۱۹ به‌عنوان یک درس اصلی برای دولت‌ها در تمام سطوح پدیدار شده است. چهارم، نیاز به پاسخ سریع به تهدید، به‌جای پاسخ تعویق‌آمیز به آینده، اکنون به‌طور گسترده‌ای پذیرفته شده است. هریک از این عوامل را می‌توان در مقابله با بحران آبهوا که به‌طور فزاینده‌ای حیاتی است، به کار برد (Prideaux, Thompson and Pabel, 2020. P. 8).

این فرض که مقامات سیاسی داخلی یک کشور به‌تنهایی می‌توانند به کاهش خطرات بلای طبیعی دست یابند، از چند جهت مشکل‌ساز است. اول اینکه دولت یک کشور، بر قلمرو و جمعیت آن کشور کنترل دارد. دوم اینکه دولت‌ها از راه‌هایی که از طریق سیستم اقتصادی جهانی در خاک آنها تحت تأثیر قرار می‌گیرد، خطر بلایا را کنترل می‌کنند؛ بنابراین هرگونه نابرابری موجود میان دولت‌ها درباره توانایی مقابله با خطر فاجعه را می‌توان از طریق همکاری یا در صورت لزوم پشتیبانی مالی سایر کشورها حل کرد. پیامدهای جهانی‌سازی را نمی‌توان با مراجعه به یک نظم حقوقی مبتنی بر حاکمیت و قلمرو و مفاهیمی که با همان جهانی‌شدن منسوخ می‌شوند، به‌اندازه کافی تنظیم کرد. تکیه بر ظرفیت‌های داخلی کشور بسیار مشکل‌ساز است؛ زیرا نمی‌تواند فرایندهای گسترده‌تری را برای ایجاد خطر در نظر بگیرد؛ چون یک گسست بین سیاست محلی و ملی از یک‌سو و اقتصاد جهانی و جامعه از سوی دیگر وجود دارد (Kennedy, 2013, P. 12) و دولت در همه‌جا توسط نیروهای اقتصادی تحت فشار قرار می‌گیرد، منافع اقتصادی آنها را تسخیر می‌کند و درگیر فعالیت‌های اقتصادی هستند (Kennedy, 2013, P. 19). همان‌طور که Newdick استدلال کرد: این شکاف حاکمیتی است که سیاست ملی را از اقتصاد جهانی جدا می‌کند و این تأثیرات عمیقی بر ظرفیت دولت‌ها برای

بین‌المللی درباره آمادگی تأمین مالی یادآور می‌شود که اولین قدم برای کشورهایی که به‌دنبال تقویت آمادگی خود هستند، استفاده از مکانیسم ارزیابی خارجی سازمان بهداشت جهانی برای شناسایی وضعیت فعلی و نیازهای احتمالی آنهاست. این سازوکار آمادگی کلی هر کشور را در چهار حوزه اصلی، یعنی **پیشگیری** (که شامل مقررات ملی، سیاست و بودجه است، هماهنگی مقررات بین‌المللی بهداشت، ارتباطات و مشاوره، مقاومت ضد میکروبی، بیماری‌های جانوری، ایمنی مواد غذایی، و امنیت زیستی و ایمن‌سازی ارزیابی می‌کند). **تشخیص** (از طریق سیستم‌های آزمایشگاهی ملی، نظارت در زمان واقعی، گزارش‌گیری و توسعه نیروی کار) **پاسخ** (از جمله عملیات پاسخگویی اضطراری، پیوند دادن به مقامات بهداشت و امنیت عمومی، اقدامات متقابل پزشکی و استقرار کارکنان و همچنین ارتباط با ریسک) و سایر مخاطرات که نقاط ورود همکاری میان کشورها و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مهم نیز برای مقابله با این نوع تهدیدها مهم است. در این زمینه، در پژوهشی از صندوق بین‌المللی پول بر اهمیت سرمایه‌گذاری در بهبود فاضلاب، تأمین آب تمیز و بهبود زیرساخت‌های شهری؛ ساختن سیستم‌های بهداشتی قوی و حمایت از تغذیه مناسب؛ سرمایه‌گذاری در زمینه نظارت بر بیماری‌های قابل‌اعتماد؛ همکاری کشورها برای بهبود نظارت بر شیوع بیماری همه‌گیر و افزایش آمادگی پاسخ، تأکید می‌کند (Bloom, Daniel and Sevilla, 2018).

از عوامل تعیین‌کننده نتیجه راهبردهای به‌کاررفته برای مقابله با حوادث بحرانی مانند کووید ۱۹ چهار مورد را می‌توان نتیجه گرفت. اول اینکه دولت‌ها باید اهداف اصلی راهبردهای اتخاذشده برای مقابله با رویداد بحرانی را مشخص کنند. درباره کووید ۱۹، هدف اصلی بیشتر کشورها مراقبت‌های بهداشتی یا اقتصادی است. دولت‌هایی که مراقبت‌های بهداشتی را به‌عنوان هدف اصلی معرفی کرده‌اند، در مقایسه با دولت‌هایی که نیازهای تجارت و سیاست را در درجه اول قرار می‌دهد، تعداد

جامعه بین‌المللی و اقدام هماهنگ میان تمامی بازیگران بین‌المللی، به‌ویژه دولت‌ها تأکید می‌شود. طرح مفهوم «نگرانی‌های مشترک بشری» راهی برای رویارویی با مشکلات زیست‌محیطی جهانی و همچنین پاسخگویی به اختلافات برخاسته از مفهوم «میراث مشترک بشریت» میان دولت‌ها بود. این مفهوم پس از این‌گونه نگرانی‌های مشترک مطرح شد. به تعبیر دیگر، نگرانی‌های مشترک بشری آن دسته از مسائل زیست‌محیطی هستند که قلمرو و مرزهای یک کشور را درهم می‌نوردند و نیازمند اقدام مشترک دولت‌ها هستند. هیچ دولتی به‌تنهایی قادر نیست مشکلات برآمده از آن را حل کند و هیچ دولتی نیز به‌تنهایی از منافع برخاسته از آن منتفع نمی‌شود. این نگرانی‌ها در مجموع متعلق به جامعه بین‌المللی است و اعضای این جامعه نیز نه‌تنها دولت‌ها، بلکه سازمان‌های بین‌الدولی، غیردولتی، شرکت‌ها و افراد هستند (عرب‌اسدی، ۲۰۲۰، ص. ۹۸۸).

واکسن بهترین راه برای پایان دادن به همه‌گیری است. در حال حاضر، ۱۸۱ نامزد در حال توسعه واکسن هستند (دانشکده بهداشت و درمان موضعی لندن، ۲۰۲۰). از آنجا که باید واکسن به‌صورت ارزان‌قیمت در همه‌جا قابل استفاده باشد، همکاری- به‌جای رقابت و ملی‌گرایی واکسن- برای تسریع در توسعه و توزیع آن ضروری است. در سطح جهانی، دولت‌ها مجبورند ده‌ها تا صدها میلیارد دلار برای واکسیناسیون هر فرد روی کره زمین هزینه کنند. اگرچه این هزینه در مقایسه با تعداد جان‌هایی که این واکسن می‌تواند نجات دهد کم‌رنگ است، در صورت همکاری دولت‌ها برای جلوگیری از جنگ مزایده که می‌تواند قیمت‌ها را افزایش دهد، می‌توان به‌طور قابل توجهی کاهش قیمت و واکسیناسیون را تسریع کرد. اقدامات جمع‌آوری کمک مالی چندجانبه برای تولید واکسن در حال انجام است، مانند رویداد تعهد جهانی پاسخ‌گویی کروناویروس که ۷/۴ میلیارد یورو برای دسترسی جهانی به واکسن جمع‌آوری کرد (کمیسون اروپا، ۲۰۲۰). تسهیلات مالی بین‌المللی برای سهام واکسن ایمن‌سازی و

محافظت از حقوق اجتماعی و اقتصادی دارد (Newdick, 2016).

نتیجه مورد انتظار از چارچوب سندای همان‌طور که قبلاً گفته شد کاهش قابل توجه خطر در برابر فاجعه و ضرر در زندگی، معیشت و سلامتی و در دارایی‌های اقتصادی، جسمی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی افراد، مشاغل، جوامع و کشورهاست. در آنجا بیشتر توضیح داده شده است که تحقق این نتیجه مستلزم تعهد و مشارکت جدی رهبری سیاسی در هر کشور در همه سطوح در اجرای و پیگیری این چارچوب و ایجاد محیطی مناسب و مقدماتی است. این موضوع نمونه بارز این فرضیه است که رهبری سیاسی داخلی مسئولیت چگونگی ایجاد خطر و همچنین پرداختن به آن را بر عهده دارد و آنچه لازم است برای هر کشوری است که به تعهدات خود عمل کنند. در عین حال، باید اذعان کرد که چارچوب Sendai تصدیق می‌کند که این اقدام باید در همه مقیاس‌ها انجام و شرایط و قابلیت‌های کشورهای در حال توسعه باید در نظر گرفته شود. همان‌طور که قبلاً بیان شده است، کاهش خطر بلایای طبیعی یک نگرانی مشترک برای همه کشورهای و میزان توانایی کشورهای در حال توسعه برای تقویت و اجرای مؤثر سیاست‌ها و اقدامات کاهش خطر بلایای ملی در متن شرایط و توانایی‌های مربوط می‌تواند با فراهم کردن همکاری بین‌المللی پایدار بیشتر شود.

همکاری میان کشورها مهم است و می‌تواند نتایج مثبتی ایجاد کند. با این حال، وضعیت ریسک در یک کشور و توانایی آن برای مقابله با آن، باید همراه با موقعیت دولت در اقتصاد جهانی (سیاسی) بررسی شود که به‌راحتی نمی‌تواند از طریق همکاری حل شود (Aronsson, 2020). P. 4. دولت‌ها با هدف چیرگی بر این‌گونه مشکلات جهانی ناگزیر از مشارکت و هم‌فکری با یکدیگرند؛ چراکه کل زیست‌کره ارزش بنیادین بشری و حفظ و نگهداری از آن **نگرانی مشترک بشری** محسوب می‌شود (Kiss, 2003, P. 4). بر همین اساس در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، بر لزوم نظرداشت منافع

توسعه یافته در جریان است که نتیجه آن به تعیین جایگاه کشورها کمک می کند. مسیر از سرگیری اولیه فعالیت های گردشگری پس از کووید ۱۹ احتمالاً با شروع گردشگری داخلی (مرحله ۱) و مرحله بعد از آن سفرهای بین المللی (مرحله ۲) آغاز می شود. در درازمدت (مرحله ۳)، بهبودی تحت تأثیر میزان پاسخگویی دولت ها به بحران آب و هوا قرار خواهد گرفت و انتقال به یک اقتصاد بی طرف کربن را تأیید می کند. سفرهای داخلی در مرحله ۱ نیز با شروع سفرهای محلی انجام می شود (Prideaux, Thompson and Pabel, 2020).

از آنجا که احتمال وجود موج دوم عفونت ناشی از ورود بین المللی وجود دارد، ممکن است سفر بین المللی تنها در صورت توسعه و ساختن واکسن از سر گرفته شود. زمان مرحله ۲ ناشناخته است و احتمالاً سطح محدودیت هایی که برای ورود افراد وارد می شود، بسیار زیاد است و شامل اثبات اسناد واکسیناسیون نیز می شود. در بخش گردشگری می توان انتظار داشت که شرکت های بزرگی از جمله هتل ها، شرکت های حمل و نقل و جاذبه ها از بین بروند و مورد جذب شرکت های جدید قرار بگیرند. بازیابی طولانی مدت (مرحله ۳) تحت تأثیر سرعت تحول در سیستم تولید خطی فعلی خواهد بود. این تحولات چالش های مهمی را ارائه می دهد، اما فرصت های قابل توجهی را برای صنعت گردشگری فراهم می کند. گزینه های پاسخ به کووید ۱۹ با راهبردهای مقابله با تغییرات آب و هوا موافق است. در حال حاضر، جهان در اول مسیر باقی مانده و نتوانسته است اقدامات لازم برای کاهش تغییرات آب و هوایی را عملی کند و خطر فروپاشی اکوسیستم کماکان وجود دارد. آتش سوزی های جنگل های استرالیا و آمریکا و سفید شدن صخره های مرجانی در استرالیا در تابستان ۲۰۲۰-۲۰۱۹ نمونه های گرافیکی از آسیب هایی هستند که ممکن است به فروپاشی اکوسیستم منجر شود. روش دوم پاسخ سریع به مسئله و به حداقل

تعهدات پیشرفته بازار پیشنهاد شده توسط GAVI^۱ و اتحادیه واکسن سازی است (Yamey et al., 2020). همه این نهادها باید پشتیبانی و تقویت شوند. علاوه بر این، ظرفیت تولید باید در حالی که تحقیق و توسعه در حال انجام است، ایجاد شود، به این معنی که کشورها باید برای طرح تقاضا و برنامه ریزی ظرفیت لازم برای تولید مقادیر کافی واکسن همکاری کنند (OECD, 2020). دولت ها همچنین باید در مورد قوانین مربوط به حقوق بین الملل مالکیت و خرید موافقت کنند (OECD, 2020) و استانداردهای جهانی شواهد را برای تأیید واکسن وضع کنند (OECD, 2020). سرانجام تعهد بین المللی به یک سیستم تخصیص عادلانه برای اطمینان از دسترسی بودن واکسن به طور گسترده و محروم نبودن کشورهایی که بیشترین نیاز را به آن دارند، باید استقبال شود. چنین سیستمی می تواند به نهادها و مؤسسات موجود، از جمله عوامل خرید جهانی، تعهدات خرید پیش پرداخت و نهادهای مالی مانند وام های اختیاری متکی باشد و تحویل واکسن ها را به کارکنان مراقبت های بهداشتی و جمعیت های پرخطر در اولویت قرار دهد (Yamey et al., 2020). حمایت هم زمان برای تقویت ظرفیت تحویل در کشورهای در حال توسعه نیز برای دسترسی به واکسن برای جمعیت های آسیب پذیر بسیار مهم است.

تاکنون این بیماری چندین تریلیون دلار به اقتصاد جهانی آسیب زده و رکود نسبی را موجب شده است، اما هنوز اوضاع می تواند به سمت بدتر شدن برود. برخلاف آنچه ممکن است به عنوان اتحاد جهانی علیه کووید ۱۹ به نظر برسد، رقابتی برای تعیین جایگاه و اثبات شایستگی قدرت های بزرگ و نظام های حکمرانی گوناگون وجود دارد. کشورهایی که سرعت بالاتری در کنترل، مهار و غلبه بر ویروس نشان بدهند، می توانند جایگاه بهتری را به منزله کشورهای کارآمد به دست بیاورند. همین طور رقابتی برای کشف داروهای درمانی و واکسن در میان کشورهای

۱. Global Alliance for Vaccines and Immunizations. یک سازمان بین المللی است که در سال ۲۰۰۰ برای بهبود دسترسی به واکسن های جدید و کم استفاده برای کودکان در فقیرترین کشورهای جهان ایجاد شده است.

می‌کند) به نظر می‌رسد احتمال ابتلا به همه‌گیری‌های آینده را نیز افزایش می‌دهد (Gössling, Scott and Hall, 2020, P. 13). نیاز فوری به پروتکل‌های جهانی که توسط دولت‌ها توافق و امضا شده است، برای پاسخ به همه‌گیری جهانی است. همه‌گیری جهانی تنها یک موضوع بهداشتی نیست بلکه تأثیر عمیقی بر اقتصاد جهانی دارد. نبود تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر علم، متوسل شدن به ممنوعیت سفرهای موقت و سایر واکنش‌های ناآگاهانه و بدون هماهنگی، این همه‌گیری را هم به‌عنوان یک بحران سلامتی و هم به‌عنوان یک بحران اقتصادی بدتر کرده است (Djalante, Shaw and DeWit, 2020, P. 5). نتایج حاکی از یک چالش اساسی است که یک بحران اقتصادی برای مدیران مقصد ایجاد می‌کند. در شرایط بحران اقتصادی، برای ساکنان دیدگاه مجازتری ایجاد می‌کند که در صورت نبود مدیریت صحیح می‌تواند به دوره‌های کنترل‌نشده منجر شود که سبب خسارت جبران‌ناپذیری به دارایی‌های محیطی، فرهنگی و اجتماعی شود. اگر این اتفاق بیفتد، احتمالاً صحت و جذابیت مقصد تأثیر منفی خواهد داشت؛ بنابراین به‌طور جدی پایداری مقصد تهدید می‌شود.

در شرایط رکود اقتصادی، مدیران مقصد گردشگری باید مسئولیت اصلی و چالش‌سازگاری راهبردهای خود را برای مطابقت با انتظارات و نیازهای ساکنان، بدون به خطر انداختن پایداری مقصد، بر عهده بگیرند؛ در غیر این صورت تأثیرات منفی بر محیط طبیعی و اجتماعی-فرهنگی ممکن است در طولانی‌مدت به از بین بردن اقتصاد گردشگری منجر شود. درحقیقت، دوره بحران باید به‌عنوان زمانی برای جلوگیری از رویکردهای کوتاه‌مدت تلقی شود و به‌جای آن پایه‌های لازم برای اطمینان از پایداری مقصد و دستیابی به پشتیبانی طولانی‌مدت از ساکنان فراهم شود (Garau-Vadell, Gutierrez-Taño and Diaz-Armas, 2018, P. 74).

سرمایه‌گذاری در کاهش خطر بلایا برای تلاش‌های توسعه برای سال‌های طولانی در آینده ضروری است. بلایا

رساندن عواقب است. با ترسیم درس‌های کووید ۱۹، پذیرش پاسخ دوم از رویکرد اول ارجحیت دارد و از نظر زندگی انسان و آسیب‌های زیست‌محیطی بسیار کم‌هزینه‌تر است. مشاهدات قبلی درباره لزوم شناسایی نتایج مطلوب، رهبری، استفاده از متخصصان و پاسخ سریع باید در مرحله ۳ از بهبود پس از کووید ۱۹ در صورت شکوفایی صنعت گردشگری در شرایط جوی که جهان را تحت تأثیر قرار داده است، اعمال شود. این رویکرد همچنین فرصت‌های بی‌شماری را برای صنعت گردشگری فراهم می‌کند تا از الگوی فعلی خود که از مصرف بالای منابع استفاده می‌کند به مدلی که از مدل اقتصاد مدور پشتیبانی می‌کند، استفاده کند (Prideaux, Thompson and Pabel, 2020, P. 9).

دستیابی به مرحله دوم که در برخی از کشورها شروع شده است، برای شروع مجدد اقتصاد گردشگری در مقیاس‌های محلی، ملی و شاید بین‌المللی بسیار محدود به نظر می‌رسد. پیش‌بینی می‌شود که برای بسیاری از بازارهای مهم گردشگری داخلی این شرایط کمتر از ۸-۳ ماه برآورده نشود. پس از ایجاد واکسن و دریافت مجوز برای استفاده، فاز سوم (محافظت از ایمنی بدن و محدودیت‌های فاصله اجتماعی) و سایر اقدامات پیشگیرانه روزمره اجرا می‌شود. پس از اتمام واکسیناسیون گسترده مرحله سوم، از سرگیری مجدد گردشگری جهانی بی‌خطر خواهد بود. مرحله آخر (بازسازی آمادگی برای همه‌گیری بعدی) به سرمایه‌گذاری در تحقیقات و نظارت بر بیماری‌ها، زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی و نیروی کار و بهبود ساختارهای حاکمیتی و ارتباطی نیاز دارد (www.aei.org, 2020). گردشگری، به‌ویژه سفرهای هوایی و فرودگاه‌ها، باید بخشی از برنامه‌های بین‌المللی نظارت و واکنش سریع باشند. این امر همچنین شامل درک بهتر نقش گردشگری در همه‌گیرهاست. سفرهای هوایی و حمل‌ونقل به‌طور کلی از گسترش عوامل بیماری‌زا حمایت می‌کنند؛ درحالی‌که این بخش همچنین به افزایش فشار بر تحولات اکوسیستم‌های جنگلی (از طریق استفاده از زمین و یافتن منابع غذایی صنعتی کمک

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شاید نگرانی‌های مربوط به گردشگری در میانه چین بحران جهانی از اهمیت ثانویه برخوردار است، اما این امر لزوماً به دلیل نقش مهمی که گردشگری در برنامه‌های رشد اقتصادی و توسعه بسیاری از ملت‌ها ایفا کرده، صادق نیست. گردشگری بین‌المللی و داخلی به‌طور مؤثر به‌عنوان تلفات تأسّف‌بار این بحران تعطیل شده است. سازمان جهانی گردشگری (UNWTO, 2020a) ادعا کرد که «بخش گردشگری به‌سختی تحت تأثیر این بحران قرار گرفته است» و دستورالعمل بهبودی را پیشنهاد کرده است. افزایش بیکاری، آسیب‌های اقتصادی و بی‌ثباتی و وسعت بی‌سابقه مداخلات دولت برای رفع بحران اقتصادی، همه این نکته‌ها را نشان می‌دهد که مسافرت، گردشگری و مهمان‌نوازی ستون بسیاری از اقتصادهای جهان است (Higgins-Desbiolles, 2020, P. 611).

گردشگری و صنایع وابسته به آن، پیش از این بحران‌های بسیاری را تجربه کرده‌اند، از جمله سونامی ۲۰۰۵ در منطقه اقیانوس هند، تأثیرات حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر به ایالات متحده در سال ۲۰۰۱ و همه‌گیری‌های قبلی مانند بحران آنفولانزای خوکی در سال ۲۰۰۹. این تجربیات شاهد توسعه ابزارهای مدیریت ریسک، کاهش ریسک و بهبود بحران هستند و همچنین تمرکز اخیر بر انعطاف‌پذیری (Hall, Prayag and Amore, 2018). با این حال، بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ به دلیل مقیاس جهانی و تعطیل شدن گسترده مسافرت، مشاغل و فعالیت‌های زندگی از شدت بسیار بالاتری در مقایسه با بحران‌های قبلی برخوردار است.

از آنجا که ویروس در همه‌جا به یک تهدید تبدیل شده است، نیاز به سیاست‌ها و اقدامات به‌موقع، مناسب و مقرون‌به‌صرفه برای مهار و کاهش پیامدهای کشنده آن ضروری است.

کووید ۱۹ به‌سرعت درگیر بحران‌های بی‌سابقه اقتصادی، و ژئوپلیتیکی شده است. مطمئناً ضرورت تسریع در ادغام چند چارچوب سیاست جهانی مورد تأکید است؛

و فجایع، زندگی، درآمد خانواده و زیرساخت‌ها را از بین می‌برد، نتایج توسعه را تضعیف می‌کند، رشد اقتصادی را معکوس می‌کند و می‌تواند بی‌ثباتی اجتماعی، قومی، اقتصادی و سیاسی را تشدید کند. کاهش خوب خطر بلایا از زندگی، سلامتی، درآمد خانواده و زیرساخت‌های اساسی یک کشور محافظت می‌کند. این امر امکان وقوع خدمات و شغل را هنگام بروز خطرات طبیعی فراهم می‌کند. کاهش ریسک و انعطاف‌پذیری در برابر بلایای آتی اولویتی برای نجات جان انسان‌ها، بلکه دستیابی به اهداف توسعه پایدار است.

نیاز به جبران بی‌عدالتی‌های تحمیل‌شده باید از سوی قوانین بین‌المللی باشد؛ بی‌عدالتی‌هایی که در همه مراحل مختلف و جنبه‌های آسیب‌پذیری نقش دارند و همچنین سبب ایجاد خطرانی می‌شود. در عین حال، ضروری است اجازه ندهیم عظیم‌بودن این کار سبب اقدامات مستقیم‌تر در مقیاس کوچک‌تر شود. چارچوب Sendai از طریق تعداد کمی از مفاد، برخی پیشرفت‌های مترقی را ارائه می‌دهد. همان‌طور که معمولاً درباره ابزارهای غیرالزام‌آور اتفاق می‌افتد که از جزئیات سطوح بالاتر محتوای آن و همچنین اجرا از طریق شاخص‌ها، اصطلاحات و راهنمایی‌های فنی می‌توان سود برد، این امر نباید به‌هیچ‌وجه سبب شود که از اهمیت موضوع کم شود. هنوز بعید است نقشه راه غیرالزام‌آور بتواند جهان را متحول کند. در عوض، مداخلات راهبردی و چالش‌ها برای وضع موجود از طریق کمک‌هزینه‌های مالی، فعالیت‌ها و دعاوی راهبردی احتمالاً تأثیرات مهم‌تری در پیشرفت دارد. همکاری بین‌المللی تلاش‌های هر کشور را تقویت می‌کند. در مبارزه با بیماری همه‌گیر کووید ۱۹، همکاری‌های بین‌المللی نه‌تنها مفید بلکه ضروری است. در کوتاه‌مدت، همکاری بین دولت‌ها برای جلوگیری از همه‌گیری و تسریع در خروج از بحران لازم است. در میان‌مدت و بلندمدت، سیاست‌های هماهنگ‌شده بین‌المللی می‌تواند بهبود و بازسازی سیستم‌های اقتصادی-اجتماعی را به روش‌های فراگیر و پایدار تسهیل و به آمادگی برای خطرات و بیماری‌های همه‌گیر در آینده کمک کند.

مدیریت سوانح، حقوق بشردوستانه است. اگرچه در قوانین و مقررات مربوط به این حقوق بیشتر به ملاحظات انسانی و کاهش آلام افراد در زمان جنگ تأکید شده است، تلاش گسترده سازمان‌های بین‌المللی در زمینه کاهش خطرپذیری بلایا و الزام دولت‌های ملی به مدیریت سوانح از طریق تقویت توانایی‌های این دولت‌ها و افزایش و مدیریت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نشانگر اهمیت این پدیده به‌عنوان یکی از منابع تهدید صلح و امنیت بین‌الملل است.

با این تفاسیر، براساس چارچوب Sendai کاهش خطر بلایا مستلزم رویکردهای پیشگیرانه وسیع و مردم‌محور است. اقدامات مربوط به کاهش خطر بلایا باید بر رویکردهای چندمخاطره‌ای، چندبخشی، فراگیر و قابل‌دسترس مبتنی باشد تا دارای کارآمدی و اثربخشی شود. ضمن اذعان به نقش راهبری، تقنینی و هماهنگی دولت‌ها، آنها باید با ذی‌نفعان از جمله زنان، کودکان و جوانان، افراد معلول، افراد فقیر، مهاجران، مردم بومی، داوطلبان، صاحبان حرف و مشاغل و کهن‌سالان، در طراحی و اجرای سیاست‌ها، برنامه‌ها و استانداردها، ارتباط و مشارکت داشته باشند. همکاری‌های محلی، منطقه‌ای، بین‌المللی و بین‌مرزی نیز نقش محوری را در حمایت از تلاش‌های کشورهای، جوامع و نهادهای ملی و منطقه‌ای در کاهش خطر ایفا می‌کند. مکانیسم‌های موجود ممکن است نیازمند تقویت بیشتر به‌منظور ارائه حمایت بیشتر و اجرای بهتر باشد.

دبیرخانه سازمان ملل اقدامات بسیار متنوعی را در حوزه کاهش بلایا به‌عنوان یک مسئله بشردوستانه بین‌المللی انجام داده است؛ با وجود این هنوز میزان مرگ‌ومیر و تلفات ناشی از سوانح و بلایای طبیعی در حال افزایش است و این سازمان باید اقدامات خود را در بحث کاهش ریسک سوانح بر اساس سند Sendai تقویت کند (ساداتی‌نژاد، ۱۳۹۶، ص. ۵). بحران‌های زیست‌محیطی و بحران‌های ناشی از بیماری‌های همه‌گیر، تهدیداتی جدی

به‌ویژه مواردی که در مرکز برنامه ۲۰۳۰ قرار دارند. اهداف توسعه پایدار (SDG)^۱، توافق‌نامه پاریس درباره تغییرات آب‌وهوا و دستور کار جدید شهری، در کنار چارچوب توافق‌نامه Sendai برای کاهش خطر بلایای طبیعی (SFDRR)^۲، در سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۱۵ تصویب شد. هدف SFDRR ارتقای ظرفیت ملی و جامعه به مقابله با خطرات ناشی از بلایای طبیعی است. این مسئله بر رویکرد جامع برای مقابله با خطرات متعدد تأکید می‌کند، (فناوری، بیولوژیکی و زیست‌محیطی). سلامت انسان همه چارچوب‌های جهانی را متقاطع می‌کند. SFDRR صریحاً شامل همه‌گیری‌های جهانی در بین خطرات بیولوژیکی است (UNISDR-2015). علاوه بر این، SDG با تأکید بر هشدار اولیه، کاهش ریسک و مدیریت خطرات بهداشت ملی و جهانی به سلامتی و بهزیستی اختصاص یافته است (سازمان ملل، ۲۰۱۵). Health-EDRM^۳ به تحلیل و مدیریت سیستماتیک اشاره دارد. خطرات سلامتی، ناشی از شرایط اضطراری و بلایا، از طریق ترکیبی از مخاطره و کاهش آسیب‌پذیری برای جلوگیری و کاهش خطرات، آمادگی، پاسخ و اقدامات بهبودی (WHO 2019). Health-EDRM در اصطلاح چتری است که سازمان بهداشت جهانی از آن برای اشاره به تقابل وسیع مدیریت ریسک سلامت و بحران (DRM) استفاده می‌کند. این بخش همچنین شامل مناطقی مانند داروهای اضطراری و فاجعه، سیستم‌های بهداشتی تقویت‌شده و انعطاف‌پذیری، کاهش خطر بروز بلایا، واکنش انسان‌دوستانه و تاب‌آوری در سلامت جامعه است.

نقش سازمان‌های ملی و بین‌المللی در کاهش خطرپذیری (پیشگیری، آمادگی، پاسخگویی، بازتوانی یا عادی‌شدن) اهمیتی بسیار و تعیین‌کننده دارد. مدیریت بلایا دربرگیرنده برخی عملیات و اقدامات پیوسته و وابسته و پویاست و براساس مراحل فرایند مدیریت، یعنی برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، رهبری، کنترل و ارزیابی شکل می‌گیرد. مبنای ضرورت دخالت سازمان‌های بین‌المللی در

3. Health emergency and disaster risk management

1. Sustainable Development Goals
2. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction

چارچوب راهنمایی در راستای مدیریت خطرات بلایای گوناگون در توسعه تمامی سطوح است.

توافق نامه Sendai با ادغام مدیریت ریسک فاجعه در ارائه خدمات درمانی در همه سطوح و با توسعه ظرفیت کارمندان بهداشت در درک خطر بروز بلایای طبیعی و اعمال و اجرای رویکردهای خطر فاجعه، تأکیدی جدی بر سیستم‌های بهداشتی انعطاف‌پذیر دارد. با ارتقای ظرفیت‌های آموزشی در زمینه درمان بحران و با حمایت و آموزش گروه‌های بهداشتی جامعه در رویکردهای کاهش خطر فاجعه در برنامه‌های بهداشتی، می‌توان سیستم‌های بهداشت ملی را تقویت کرد. برای اجرای جنبه‌های بهداشتی و درمانی چارچوب Sendai، موارد زیر ضروری است:

همکاری مقامات بهداشتی و سایر ذی‌نفعان ذی‌ربط برای تقویت ظرفیت کشورها در زمینه مدیریت ریسک سوانح برای سلامتی، اجرای مقررات بین‌المللی بهداشت (۲۰۰۵) و ساختن سیستم‌های بهداشتی ارتجاعی. تشویق سرمایه‌گذاری‌های عمومی و خصوصی در زمینه پیشگیری از بروز فاجعه، از جمله در مراکز درمانی و سایر اقدامات نجات‌بخش و کاهش آسیب. سیاست‌ها و رویه‌های مربوط به مدیریت خطر در برابر بلایای طبیعی باید مبتنی بر درک خطر از فاجعه در همه ابعاد آسیب‌پذیری، ظرفیت، در معرض قرار گرفتن اشخاص و دارایی‌ها، ویژگی‌های خطر و محیط‌زیست باشد. چشم‌انداز روشن، برنامه‌ها، شایستگی، راهنمایی و هماهنگی در داخل و در سراسر بخش‌ها و همچنین مشارکت ذی‌نفعان مربوط مورد نیاز است؛ بنابراین تقویت حاکمیت ریسک در برابر بلایای طبیعی از این‌رو ضروری است و همکاری با سازوکارها و نهادها را برای اجرای ابزارهای مرتبط با کاهش خطر بلایا و توسعه پایدار تقویت می‌کند. همچنین ارتقای همکاری‌های مرزی برای فعال کردن سیاست و برنامه‌ریزی برای اجرای رویکردهای مبتنی بر اکوسیستم، ایجاد انعطاف‌پذیری و کاهش خطر بروز بلایا، از جمله خطر

در آینده پیش رو هستند و پیامدهایی مانند افزایش درگیری و فقر و گرسنگی خواهند داشت. در این میان، ضروری است تا دبیرخانه ISDR^۱ با همکاری و حمایت کشورها به اصلاح نقاط ضعف خود بپردازد تا بتواند در آینده، به‌ویژه در بازه زمانی ۲۰۳۰ و براساس سند Sendai، موضوع کاهش خطرپذیری سوانح را در همه سطوح، لایه‌ها، بخش‌ها و برنامه‌ریزی‌ها جایگزین کند. همکاری‌های بین‌المللی دامنه وسیعی از جمله تأمین منابع و فناوری‌های لازم، برگزاری دوره‌های آموزشی، تبادل اطلاعات، مشورت، اطلاع‌رسانی به‌موقع و کمک به هنگام موارد اضطراری زیست‌محیطی را شامل می‌شود؛ چراکه مقابله با مشکلات زیست‌محیطی مانند تغییر اقلیم، خارج از توان یک یا چند دولت و نیازمند همکاری بین‌المللی برای مراقبت، جلوگیری، کاهش و رفع آثار مخرب ناشی از آلودگی و تخریب محیط‌زیست است.

با وجود این پیش‌زمینه و به‌منظور کاهش خطر بلایا نیاز به پرداختن به چالش‌های موجود و آمادگی برای چالش‌های آینده از طریق تمرکز بر موارد ذیل وجود دارد: پایش، ارزیابی و درک کاهش خطر بلایا و مبادله اطلاعات و چگونگی ایجاد آن، تقویت راهبری خطر بلایا و هماهنگی میان سازمان‌ها و بخش‌های مربوط، مشارکت کامل و معنادار ذی‌نفعان مربوط در سطوح مناسب، سرمایه‌گذاری در تاب‌آوری اقتصادی، اجتماعی، سلامت، فرهنگی و آموزشی افراد جوامع و کشورها و محیط‌زیست، همچنین از طریق فناوری و تحقیقات، تقویت سیستم‌های هشدار سریع چندمخاطره‌ای، آمادگی، پاسخگویی، بازتوانی، توان‌بخشی و بازسازی برای تکمیل اقدامات و ظرفیت‌های ملی به همکاری‌های بین‌المللی میان کشورهای توسعه‌یافته، در حال توسعه و دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی نیاز است. چارچوب حاضر درباره خطر بلایای کوچک‌مقیاس و بزرگ‌مقیاس، با فراوانی زیاد یا اندک، ناگهانی و آهسته، طبیعی یا انسان‌ساخت، زیست‌محیطی، فناورانه و بیولوژیک کاربرد خواهد داشت هدف این

منابع

- اکبری، عابد (۱۳۹۸). ویروس کرونا و لزوم چندجانبه‌گرایی در جهانی به هم وابسته. مجله امنیت بین‌الملل، ۲ (۱۴)، ۱۵.
- جان پرور. محسن، اکرم تقی زاده ساروکلاهی، (۱۳۹۶). مخاطرات انسانی، انتشارات انتخاب.
- حیدری‌فر، محمد رئوف (۱۳۹۱). مخاطرات انسانی: تهدیدهای امنیتی ناشی از تقابل انسان و محیط. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۸۱، ۱۵۷-۱۷۶.
- ساداتی‌نژاد، سید محمد (۱۳۹۶). بررسی نقش و تأثیر اقدامات *UNISDR* به‌عنوان بخشی از دبیرخانه سازمان ملل متحد در جهت تحقق اهداف بشردوستانه مندرج در فصل ۱ منشور سازمان ملل متحد.
- صادقی چیمه، احسان (۱۳۹۸). بحران‌های جهانی و آینده نظم و نظام بین‌المللی؛ بیماری‌های واگیردار با تأکید بر کرونا. مجله امنیت بین‌الملل، ۲ (۱۴)، ۴۰.
- عرب‌اسدی، شیما (۲۰۲۰). نگرانی از تغییر اقلیم و همکاری ناگزیر بین‌المللی. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران، ۵۰ (۳)، ۹۸۷-۱۰۰۵.
- قلانود، کیانوش (۱۳۹۵). چارچوب سندای برای کاهش خسارات بلایای طبیعی و دستیابی به توسعه پایدار. انجمن اقتصاد کشاورزی ایران.
- قلی‌پور، آرزو (۱۳۹۵). مدیریت بلایای طبیعی در جمهوری اسلامی ایران و همکاری‌های منطقه‌ای بین‌المللی. سیاست (دانشگاه تربیت مدرس)، ۱۰ (۳)، ۵۴-۷۴.
- مصفا، نسرين (۱۳۹۹). تالار گفت‌وگوی تخصصی حقوقی و سیاسی بین‌المللی، انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، سمپوزیوم کرونا، حقوق و روابط بین‌الملل.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن (۱۳۹۶). چرا دانش مخاطرات؟ (ضرورت پرداختن به مخاطرات انسانی؛ بیکاری). مدیریت مخاطرات محیطی، ۴ (۲)، ۱۰۱-۹۷.

همه‌گیری کووید ۱۹ مستلزم سرمایه‌گذاری‌های عمومی و خصوصی در زمینه پیشگیری از خطر در برابر سوانح و کاهش از طریق اقدامات ساختاری و غیرساختاری برای تقویت مقاومت اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و فرهنگی افراد، جوامع، کشورها و دارایی‌های آنها و همچنین محیط‌زیست است. رشد مداوم ریسک در برابر بلایای طبیعی، از جمله افزایش قرارگرفتن در معرض افراد و دارایی‌ها، همراه با درس‌هایی که از فجایع گذشته آموخته‌ایم، نشان‌دهنده لزوم تقویت بیشتر آمادگی فاجعه برای پاسخ، اقدام در پیش‌بینی وقایع و ادغام کاهش خطر بلایای طبیعی در آمادگی به پاسخگویی است. حمایت و پشتیبانی، همکاری متقابل برون‌مرزی برای همه خطرات، از جمله خطرات بیولوژیکی، نیازمند تهیه و انتشار بهترین روش‌ها، مطالعات موردی و تبادل دانش و تجربیات برای فعال کردن سیاست و برنامه‌ریزی بین‌المللی است.

پایان بحران‌ها، معمولاً آغازگر تغییرات بوده‌اند. با پایان کرونا، باید دید که نقش دولت‌ها، آرمان‌های بشری و توازن قدرت‌ها چگونه تغییر خواهند کرد. از جنگ جهانی اول، جامعه ملل، جنگ جهانی دوم، سازمان ملل متحد و از بحران‌های مالی، گروه قدرت‌های بزرگ شکل گرفتند. شرایط جهانی پس از ۷۵ سال از تأسیس ملل متحد، مبین لزوم تطبیق و تغییر این سازمان به وضعیت موجود و آینده جهان است. به‌ویژه اینکه بتواند تعریف متفاوتی از امنیت همه‌جانبه و برای همگان ارائه دهد. این امر، ناقض لزوم استفاده از تجربه گران‌بهای گذشته نیست. در این میان، جامعه ملل، چراغ راه ملل متحد شد. نگاهی به گذشته و این روزها، تصریح می‌کند که سازمان ملل متحد برای تقویت همکاری‌های بین‌المللی باید به شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی نیز اهمیت بیشتری بدهد تا بتواند تبعات گسترده بحران‌های سیاسی، امنیتی و غیره را نیز کاهش دهد. کلیدواژه این امر، به‌ظاهر عدالت به‌عنوان اصل است؛ بنابراین همکاری‌های بین‌المللی برای پیشرفت بشریت نه یک انتخاب بلکه الزام و ضرورت است.

(مطالعه موردی: محله اوین شهر تهران)، فصلنامه
جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۰ (۱)، ۷۲۹-۷۴۰.

مظلوم، منصوره سادات، رجبی، آرزیتا و اقبالی، ناصر (۱۳۹۸).
مشارکت در تاب‌آوری اجتماعی محلات شهری

References

- Dwyer, L., Forsyth, P., Spurr, R., & Van Ho, T. (2006). Economic effects of the world tourism crisis on Australia. *Tourism Economics*, 12(2), 171-186. [DOI:10.5367/000000006777637467]
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-20. [DOI:10.1080/09669582.2020.1865387]
- Hardaker, J. B., Fleming, E., & Lien, G. (2009). How should governments make risky policy decisions?. *Australian Journal of Public Administration*, 68(3), 256-271. [DOI:10.1111/j.1467-8500.2009.00638.x]
- Hohmann, H. (1994). *Precautionary Legal Duties and Principles of Modern International Environmental Law*. Graham & Trotman y Martinus Nijhoff, London, Dordrecht y Boston.
- <http://www.unisdr.org/we/inform/terminology>, Geneva, May 2009
- <http://www.who.int/emergencies/mers-cov/en/>
- <https://ec.europa.eu/echo/partnerships/relations/european-and-international-cooperation/sendai-framework-disaster-risk-reduction>, 11/06/2019
- <https://forwardkeys.com/flight-search-airports-routes-tool>
- <https://str.com/data-insights-blog/coronavirus-hotel-industry-data-news>
- <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>
- <https://www.aei.org/research-products/report/national-coronavirus-response-a-road-map-to-reopening/> March 29, 2020
- <https://www.brookings.edu/opinions/what-covid-19-means-for-international-cooperation>
- <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.4>
- <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/air-passenger-monthly-analysis---may-2020/>
- <https://www.undrr.org/publication/global-assessment-report-disaster-risk-reduction-2015>
- <https://www.unwto.org/internationaltourism-and-covid-19>
- <https://www.unwto.org/un-tourism-news-coronavirus-special-edition,2020>
- <https://www.usip.org/publications/2020/03/coronavirus-puts-systems-international-cooperation-test>
- <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/coronavirus-covid19-international-cooperation-peace>
- <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---27-february-2020>
- Jiang, Y., Ritchie, B. W., & Benckendorff, P. (2017). Understanding a finde of study: A bibliometric visualization of tourism crisis and disaster research. *Current Issues in Tourism*, 1-34.
- Jovanovic, P. (1988). Modelling of relationship between natural and man-made hazards. In *Natural and Man-Made Hazards* (pp. 9-17). Springer, Dordrecht. [DOI:10.1007/978-94-009-1433-9_2]
- Kennedy, D. (2013). Law and the Political Economy of the World. *LJIL*, 26, 7. [DOI:10.1017/S0922156512000635]
- Kiss, A., Shelton, D., & Ishibashi, K. (2003). Economic Globalization and the Common Concern of Humanity. *Economic Globalization and Compliance with International Environmental Agreements* (The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003), 3-11.
- Lal, P., Kumar, A., Kumar, S., Kumari, S., Saikia, P., Dayanandan, A., ... & Khan, M. L. (2020). The dark cloud with a silver lining: Assessing the impact of the SARS COVID-19 pandemic on the global environment. *Science of the Total Environment*, 732, 139297. [DOI:10.1016/j.scitotenv.2020.139297] [PMID] [PMCID]
- Li, S., & Song, H. (2013). Economic impacts of visa restrictions on tourism: A case of two events in China. *Annals of Tourism Research*, 43, 251-271. [DOI:10.1016/j.annals.2013.07.007] [PMID] [PMCID]
- London School of Hygiene and Topical Medecine (2020), COVID-19 vaccine tracker, https://vacc-lshtm.shinyapps.io/ncov_vaccine_landscape

- Mair, J., Ritchie, B. W., & Walters, G. (2016). Towards a research agenda for post-disaster and post-crisis recovery strategies for tourist destinations: A narrative review. *Current Issues in Tourism*, 19(1), 1-26. [DOI:10.1080/13683500.2014.932758]
- Newdick, C. (2016). Global capitalism and the crisis of the public interest-sleepwalking into disaster. In *Research Handbook on Disasters and International Law*. Edward Elgar Publishing. [DOI:10.4337/9781784717407.00012]
- Novelli, M., Burgess, L. G., Jones, A., & Ritchie, B. W. (2018). 'No Ebola... still doomed'-The Ebola-induced tourism crisis. *Annals of Tourism Research*, 70, 76-87. [DOI:10.1016/j.annals.2018.03.006] [PMID] [PMCID]
- OECD (2020), "Beyond containment: Health systems responses to COVID-19 in the OECD", OECD Policy Responses to Coronavirus (Covid-19), No. 12, OECD Publishing, Paris,
- OECD (2020), "Treatments and a vaccine for COVID-19: The need for coordinating policies on R&D, manufacturing and access", OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19), No. 88, OECD Publishing, Paris,
- Oxford Economics. (2018). Global Economic Significance of Business Events. Retrieved from <https://insights.eventscouncil.org/Portals/>, Events Industry Council
- Ozili, P. K., & Arun, T. (2020). Spillover of COVID-19: impact on the Global Economy. Available at SSRN 3562570. [DOI:10.2139/ssrn.3562570]
- Pooladanda, V., Thatikonda, S., & Godugu, C. (2020). The current understanding and potential therapeutic options to combat COVID-19. *Life Sciences*, 117765. [DOI:10.1016/j.lfs.2020.117765] [PMID] [PMCID]
- Rassy, D., & Smith, R. D. (2013). The economic impact of H1N1 on Mexico's tourist and pork sectors. *Health economics*, 22(7), 824-834. [DOI:10.1002/hec.2862] [PMID]
- Rosselló, J., Santana-Gallego, M., & Awan, W. (2017). Infectious disease risk and international tourism demand. *Health policy and planning*, 32(4), 538-548. [DOI:10.1093/heapol/czw177] [PMID]
- Schwartz, S. J. (2020). Studying the effects of the coronavirus pandemic on intercultural relations. *International Journal of Intercultural Relations*, 76, 52. [DOI:10.1016/j.ijintrel.2020.04.001] [PMID] [PMCID]
- Sullivan, H. C., & Roback, J. D. (2020). Convalescent plasma: therapeutic hope or hopeless strategy in the SARS-CoV-2 pandemic. *Transfusion Medicine Reviews*. [DOI:10.1016/j.tmr.2020.04.001] [PMCID]
- UNISDR (2015) Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, The Framework was adopted at the Third UN World Conference on Disaster Risk Reduction in Sendai, Japan, on March 18, 2015
- UNISDR, U. (2005). Hyogo framework for action 2005-2015: Building the resilience of nations and communities to disasters. In Extract from the final report of the World Conference on Disaster Reduction (A/CONF. 206/6) (Vol. 380). Geneva: The United Nations International Strategy for Disaster Reduction.
- Universal access to vaccines, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_797 (accessed on 3 June 2020)
- Wetter, S., & Friedman, E. A. (2020). US Withdrawal from the World Health Organization: Unconstitutional and Unhealthy. 2020). *Assessing Legal Responses to COVID-19*. Boston: Public Health Law Watch.
- WHO, Middle East respiratory syndrome coronavirus (MERS-CoV)"Ending The COVID-19 Pandemic Requires Effective Multilateralism, " Health Affairs Blog, May 27, 2020. Marco Schäferhoff & Gavin Mark Yamey
- World Health Organization. (2019). Health emergency and disaster risk management framework. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/326106>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO
- Yamey, G., Schäferhoff, M., Hatchett, R., Pate, M., Zhao, F., & McDade, K. K. (2020). Ensuring global access to COVID-19 vaccines. *The Lancet*, 395(10234), 1405-1406. [DOI:10.1016/S0140-6736(20)30763-7]